

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 8. SINIF BİLGİSAYAR DERS KİTAPLARININ GÖRSEL
TASARIM İLKELERİNE UYGUNLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ
VE İÇERİK ANALİZİNİN YAPILMASI

Nejla Burcu YILDIRAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA – 2007

**T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ ANABİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM 8. SINIF BİLGİSAYAR DERS KİTAPLARININ GÖRSEL
TASARIM İLKELERİNE UYGUNLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ
VE İÇERİK ANALİZİNİN YAPILMASI**

Nejla Burcu YILDIRAN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Oğuz KUTLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA – 2007

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yard. Doç. Dr. Oğuz KUTLU
(Danışman)

Üye: Yard. Doç. Dr. Habibe ALDAĞ

Üye: Yard. Doç. Dr. Nuri EMRAHOĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

...../...../ 2007

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

İLKÖĞRETİM 8. SINIF BİLGİSAYAR DERS KİTAPLARININ GÖRSEL TASARIM İLKELERİNE UYGUNLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ VE İÇERİK ANALİZİNİN YAPILMASI

Nejla Burcu YILDIRAN

Yüksek Lisans Tezi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Oğuz KUTLU

Temmuz 2007, 82 sayfa

Bu araştırmada ilköğretim 8. sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi ve içerik analizinin yapılması amaçlanmıştır. Tarama modeli niteliğinde olan araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu'nca uygun bulunan dört ilköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitabı oluşturmaktadır. Bu kitapların iki ölçek üzerinden değerlendirilmesi yapılmıştır. Bunlardan ilki “görsel tasarım ilkeleri” diğeri ise “içerik analizi” ölçeğidir. Ölçeklerin ‘Evet’ , ‘Kısmen’ ve ‘Hayır’ olmak üzere üç seçeneği vardır. ‘Evet’ seçeneği 2 puan, ‘Kısmen’ seçeneği 1 puan ve ‘Hayır’ seçeneği de 0 puan olarak hesaplanmıştır. Veri analizinden elde edilen veriler 1 – 10 arasında ölçeklendirilerek değerlendirilmiştir. Kitapların değerlendirmesinden çıkan sonuçta Görsel Tasarım İlkeleri Ölçeğine göre yeterlilik sıralaması Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Mutlu Yayınevi, Fırat Yayınevi ve Okyay Yayınevi şeklindedir. İçerik analizinden çıkan sonuca göre ilköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının yeterlilik sıralaması Fırat Yayınevi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Mutlu Yayınevi ve Okyay Yayınevi şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, Bilgisayar ders kitapları, görsel tasarım ilkeleri, içerik analizi

ABSTRACT

THE EVALUATION OF PRIMARY EDUCATION 8TH GRADE COMPUTER CLASS COURSEBOOKS' APPROPRIATENESS TO VISUAL PRESENTATION PRINCIPLES AND CONTENT ANALYSIS

Nejla Burcu YILDIRAN

PhM. Department of Computer Education and Instructional Technology

Advisor: Assistant Prof. Oğuz KUTLU

July 2007, 82 pages

In this research, it is aimed to evaluate the primary education 8th grade computer class coursebooks' appropriateness to visual presentation principles and make content analysis. The research has a search model and it includes 4 books of primary education 8th grade computer class coursebooks' of which are accepted as appropriate by the Ministry of Education. These books are evaluated by two scales. The first scale is "visual presentation principles" and the second scale is "content analysis". The scales have three choices; 'Yes', 'Partly', and 'No'. The choices are computed as; 'Yes' 2 points, 'Partly' 1 point and 'No' 0 point. The data which is obtained from the datum are evaluated from 1 to 10. According to the result of the evaluation of the books in the scale of the visual appropriateness principles, the sufficiency order is Ministry of Education Publications, Mutlu Publications, Firat Publications and Okyay Publications. According to the result of the evaluation of the books in the scale of the content analysis, the sufficiency order is Firat Publications, Ministry of Education Publications, Mutlu Publications and Okyay Publications.

Key Words: Primary education, Computer class coursebooks, visual presentation principles, content analysis

Bu alışma Çukurova Üniversitesi Araştırma Fonu Saymanlığınca desteklenmiştir. (EF2006YL60)

İÇİNDEKİLER

Özet.....	iii
Summary.....	iv
Tablolar Listesi.....	vii
Şekiller Listesi.....	viii
Ekler Listesi.....	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
1.1 Problem.....	6
1.2 Amaç.....	10
1.3 Önem.....	11
1.4 Sayıtlılar.....	11
1.5 Sınırlılıklar.....	12
1.6 Tanımlar.....	12

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	13
2.1 Ders Kitapları.....	13
2.2 Ders Kitaplarında Grafik Tasarımı	19
2.3 Ders Kitaplarında İçerik.....	22
2.4 İlköğretim Okulları Bilgisayar Dersi Sekizinci Sınıf Öğretim Programı..	24
2.5 Türkiye’de Ders Kitapları.....	26
2.6 Yurt Dışında Ders Kitapları.....	27
2.7 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	29
2.8 Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	31

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	36
3.1 Araştırma Modeli.....	36
3.2 Evren ve Örneklem.....	37
3.3 Veri Toplama Araçları.....	37

3.4 Verilerin Toplanması.....	47
3.5 Verilerin Çözümü Ve Yorumlanması.....	47

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR	49
4.1 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Değerlendirmeleri.....	49
4.2 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Karşılaştırılması.....	54
4.3 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının İçerik Analiz Ölçeğine Göre Değerlendirmeleri.....	58
4.4 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının İçerik Analiz Ölçeğine Göre Karşılaştırılması.....	59

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	62
5.1 Sonuçlar.....	62
5.2 Öneriler.....	64
KAYNAKÇA.....	65
EKLER.....	70
ÖZGEÇMİŞ	82

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 Talim Terbiye Kurulu'nca Onaylanmış İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitapları, Yazarları Ve Yayınevleri.....	38
Tablo 2 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Aldığı Puanların Dağılımı.....	51
Tablo 3 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Aldığı Toplam Puanlar.....	51
Tablo 4 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Aldığı Puanların Ölçek Üzerinden Dağılımı.....	52
Tablo 5 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Aldığı Puanların Ölçek Üzerinden Toplam Dağılımı.....	53
Tablo 6 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının İçerik Analiz Ölçeğine Göre Aldığı Puanların Dağılımı.....	59
Tablo 7 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının İçerik Analiz Ölçeğine Göre Aldığı Puanların Ölçek Üzerinden Dağılımı.....	59

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Genel Karşılaştırılması.....55
- Şekil 2 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğinin Metin Tasarımı Bölümüne Göre Karşılaştırılması.....56
- Şekil 3 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğinin Görsel Öğelerin Tasarımı Bölümüne Göre Karşılaştırılması.....56
- Şekil 4 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğinin Sayfa Tasarımı Bölümüne Göre Karşılaştırılması.....57
- Şekil 5 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğinin Kapak Tasarımı Bölümüne Göre Karşılaştırılması.....58
- Şekil 6 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğinin Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri Bölümüne Göre Karşılaştırılması.....58
- Şekil 7 İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının İçerik Analiz Ölçeğine Göre Aldığı Puanların Karşılaştırılması.....62

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanlığın uygarlaşma sürecinin başlamasından bu yana eğitim yaşamımızın değişmez bir unsurudur; çünkü insanlar değişik yaşam pratiklerinden edindikleri deneyimleri kendilerinden sonraki kuşaklara aktarmak ve yeni yetişen kuşakları kendi yarattıkları toplumsal yapıya uyum sağlayabilmeleri yönünde geliştirmek isterler. Eğitim bu anlamda toplumun temel bileşenlerinden birini oluşturmaktadır.

“Eğitim” için literatüründe çok değişik tanımlar yapılmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Eğitim; geniş anlamda, bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir. (Smith, Stanley, Shores, 1957)

Eğitim; seçilmiş ve kontrollü bir çevrenin (özellikle okulun) etkisi altında sosyal yeterlik ve optimum bireysel gelişmeyi sağlayan sosyal bir süreçtir. (Good, 1954)

Eğitim; bireyin içinde yaşadığı toplumda davranış biçimleri edindiği süreçler toplamıdır. (Gürkan, Gökçe, 1999)

Eğitim; bireyde kendi yaşantısı ve kültürlenme yoluyla istenilen davranış değişikliği meydana getirme sürecidir. (Demirel, 1999)

Eğitim; bireyin tüm yaşamı boyunca süren ve okul dışında ve içinde yaşam boyu edindiği deneyimlerin bütünüdür. (Varış, 1998)

Uygarlaşma süreci içinde çok değişik eğitim yöntemleri geliştirilmiştir ve eğitimin amacı ve araçsallığına dair temel tartışmalarda bulunulmuştur. Eğitimin

kurumsal bir yapı içinde ele alınması da insanlığın uygarlaşma serüveni kadar eskidir. Eğitimin kurumsallaşması sonucunda örgün eğitim konusunda bir çok açılım ve yaklaşım geliştirilmiştir. Bunlar eğitimi hem teorik hem de uygulama aşamasında sorgulayan yaklaşımlardır.

1973 yılında ise 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa göre Türk Milli Eğitim Sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden kurulur. Örgün eğitim belli bir yaş grubundaki bireylere milli eğitimin amaçlarına göre hazırlanmış eğitim programlarıyla okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir.(Taymaz, 1978) Örgün eğitim amaçlıdır, planlı olarak yapılır, öğretim yoluyla gerçekleştirilir. Öğretim süreci öğretmen tarafından planlanır, uygulanır ve izlenir. Örgün eğitim, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar.

Yaygın eğitim; örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, bu sistemin herhangi bir kademesinde bulunan yada bu kademelerden birinden ayrılmış olan kişilere ilgi ve gereksinim duydukları alanda yapılan eğitimidir. (Taymaz, 1978)

Okul öncesi eğitimi, zorunlu ilköğrenim çağına gelmemiş çocukların bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimi planlanmış bir ortam içinde sağlayan ve onları ilköğretime hazırlayan bir eğitim akademisidir.

İlköğretim 6 -14 yaş grubunu kapsayan, öğrencilere temel beceri kazandırarak onları hayata ve bir sonraki eğitim kurumlarına hazırlayan bir eğitim devresidir.

Ortaöğretim 15-17 yaş grubunu kapsayan, öğrencilere bir meslek kazandırmayı ve onları yükseköğretim kurumlarına hazırlamayı amaçlayan eğitim devresidir.

Öğretme en geniş anlamıyla öğrenmeyi sağlama etkinlikleridir. Öğretme faaliyetlerinin önceden saptanan hedefler doğrultusunda istendik davranışların kazandırılması amacıyla düzenlendiği yerler genellikle öğretim kurumlarıdır.

Okullarda yapılan planlı, kontrollü ve örgütlenmiş öğretme faaliyetleri ise öğretim olarak adlandırılır.

Gürkan ve Gökçe'ye göre öğretim insan yaşamının belli dönemlerinde planlı, programlı, destekli, genellikle bir belge ile sonuçlanan, bireyde istenen önde davranışların gelişmesi için uygulanan süreçler toplamıdır. (Gürkan, Gökçe, 1999)

Öğretimin yapılması için programa ihtiyaç vardır. Bireye kazandırılması düşünülen davranışlar; bu davranışların nasıl kazandırılacağını, kazandırılıp kazandırılmadığının nasıl anlaşılacağını gösteren dokümana, öğretim programı denir. (Kılıç, Seven, 2005,17)

Eğitimin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi sürecinde geliştirilen eğitim yöntemleri kapsamında öğretim araç, gereç ve materyallerinin bir çok açıdan işlevsel önemi vardır. Öğretim araç, gereç ve materyalleri günümüze uygun olarak güncelleştirilen, çağdaş öğretim yöntemleri ile uygunluk taşıyan ve öğrenciye zengin öğretim yaşantıları kazandıracak kapasiteye sahip olmalıdır. İyi bir dil ve görsel tasarımı taşımanın yanı sıra, bugünün yaklaşımını ve düşünme şeklini öğrenciye verebilmelidir. İyi tasarlanmış öğretim araç-gereçleri öğretim sürecini zenginleştirir, öğrenmeyi artırır (Yalın, 2001,82).

Öğretimin gerçekleştirilmesi için öğretim araçlarına ihtiyaç vardır. Öğretim araçları, öğrenenlerin gerekli davranışları kazanmasında en uç işlevi yerine getirir. Öğrenmenin zamanında gerçekleşmesi, kalıcı olması ve öğrenme ortamının sağlıklı bir şekilde oluşmasında öğretim araçları kullanılmaktadır.

Öğretim ortamlarında kullanılan en yaygın araç kitaplardır. Çevre imkanları, dersin özellikleri , öğretmenin formasyonu gibi faktörlerden dolayı, öğretim ortamında kullanılan araçlar zenginlik göstermemektedir. Bu ise, öğretimden istenen verimin elde edilmesini olumsuz etkilemektedir. Kitapların elde edilmesi ve kullanımı kolaydır. Bundan dolayı en çok kullanılan araç konumundadır. Kitaplar içinde öğretim ortamında en çok kullanılan da ders kitaplarıdır.

Kitap, genel anlamda, yazılmış veya basılmış yaprakların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir yapıttır. Eğitsel yönden kitap, yazılı ve basılı bir öğretme-öğrenme ortamıdır. Ayrıca, kitap öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden çalışma gereci olarak da tanımlanabilir. Milattan önce 4000 yılına kadar uzanan bir geçmişe sahip olan, eğitimde kuşaklar boyu kullanılan kitabın yerini, özellikle içerik ve işlev yönünden hiçbir eğitim ortamı tutmamaktadır (Alkan, 1979,244-245).

Milli Eğitim Bakanlığı, Ders Kitapları Yönetmeliğinde ders kitabının “her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğretim amacı ile kullanılan basılı eser” olarak tanımlamaktadır.

Toprak (1993), ders kitaplarını “Eğitim programlarında belirlenen amaçlar doğrultusunda; öğretim programlarındaki derslerin içeriği ile ilgili bilgileri öğrencilere sunan, pekiştirme, sınava hazırlama ve öğrenme hızlarına uygun çalışma olanağı sağlayan kullanışlı bir öğretim materyali” olarak tanımlamıştır.

Bu belirlemeler doğrultusunda, ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan öğretim materyali olarak tanımlanabilir (Demirel, Kıröğlu, 2005,2).

Belli bir konu alanıyla ilgili dersin öğretimi için hazırlanan ders kitapları, benimsenen öğretim yaklaşımına göre eğitim ve öğretim etkinliklerinin temel yada destekleyici ögesi konumundadır. Gerek öğrenci çalışma gereçleri arasında, gerekse öğretme-öğrenme süreçlerinde kullanılan öğretim gereçleri arasında yer alan ders kitabı, temel bir araç olarak özel bir önem taşımaktadır. (Alkan, 1979,244).

Eğitim ve öğretim etkinliklerinin planlanmasında, uygulanmasında, değerlendirilmesinde ve geliştirilmesinde ders kitabının önemli bir yeri

bulunmaktadır. Kitap, sınıfta öğretmen ve yazı tahtasından sonra en sık başvuru alan araçtır (Coşkun, 1996).

Öğretme-öğrenme sürecinde öğretmenler birçok araç gereç kullanmaktadırlar. Araç-gereçler, öğretme işinin niteliğini oluşturan temel unsurlardan biridir. Kitaplar ise eğitimde kullanılan öğrencilere yardımcı en önemli araç gereçlerdendir. Ders kitapları, ders konularına ait bilgileri, sıralı ve doğru bir biçimde, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan araçlardır (Duman vd., 2001). Ders kitapları sürekliliği, doğruluğu, değişkenliği tartışabilen bir olgu olan bilginin yanı sıra görsel, algısal, ussal ve zihinsel kazanımların toplamına işaret etmektedir (Kaya, 1997).

Yapılan bir araştırmada, ders kitaplarının Türkiye’de sınıf içi öğretim içeriğini büyük ölçüde belirlediği, bu nedenle öğretmenlerin kendilerini ders kitabı kullanmak zorunda hissettikleri ortaya çıkmıştır. (YÖK/Dünya Bankası, 1999)

İlköğretim aşamasındaki çocuklar için ders kitabı onların genel anlamda kitabın ne olduğuna dair anlayışlarını doğrudan belirleyen etkidir. Aynı zamanda çocukta kitaba karşı bir istek ve merak oluşturulması açısından ders kitapları oldukça büyük bir önem taşımaktadır.

İlköğretim okumayı sevme ve iyi okuma alışkanlığını kazanmada başlangıç dönemidir. Bu nedenle ilköğretim çağındaki çocuklar için yazılacak ve basılacak kitapların niteliğine çok büyük özen gösterilmelidir (Kılıç ve diğerleri,2001)

Öğretim araçları içinde, en çok ders kitaplarının kullanılıyor olması öğretimdeki rolünü arttırmaktadır (Pettersen and Others, 1991; Seven, 2001). Ders kitaplarının öğretimdeki rolü şu şekilde özetlenebilir:

1. Öğretimin büyük bölümü kitapların içeriği ile belirlenmektedir.
2. Sınıf içi uygulamalarında, materyal olarak en çok ders kitabı kullanılmaktadır.

3. Okullardaki araç-gereç yoksunluğu ders kitaplarının öğretim aracı olarak seçilmesinde etkilidir. (Kılıç, Seven, 2005,19-20)

Alkan'a (1995) göre, ders kitabı öğretmen ve yazı tahtası ile birlikte verilen tüm bilginin %99' unu ileten bir ortamdır. Waldman (1995) ise öğrencinin kişilik gelişiminde ders kitabının önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Yalın'a (1996) göre öğretmen dersin amaçlarını, öğrencilere uygulanacak testleri, öğretim stratejilerini ve ödevleri, kullanılan ders kitaplarına göre belirler; ders kitabı öğretmene sınıf içi öğretme-öğrenme faaliyetlerine yönelik fikir verir.

Öğrenciler ilk edindikleri bilgiyi etkinleştireceği ve bilginin kavramasına yardımcı olacağı için ders kitabını önemsemektedirler (Lester ve Cheek, J., 1998,283). Kitap aracılığı ile öğrenci öğretmenin anlattıklarını istediği zaman, istediği yerde ve istediği tempoda tekrar etme olanağı bulur (Küçükahmet, 2002,123).

Öğretmenler ders kitabını, neyi öğretecekleri konusunda bilgilendikleri içerik olarak görmektedirler. Orstein ve Hunkins'e (1993) göre ders kitabı öğretmene ders, ünite, konu planı yaparken kullanacağı bir taslak sağlar; fazla miktardaki ilgili bilgileri özet halinde sunar, öğretmeni ders için materyal hazırlamaktan kurtarır; öğretmenlere bilgi ve aktivitelere ilişkin organize edilmiş bilgiler sağlar. Ders kitapları öğretmenler için konu seçimi, derslerin organizasyonu, aktivitelerin belirlenmesi ve testlerin oluşturulmasında rehber durumundadır. Wellington'a, (2001) göre ise bir konuya başlamak ve o konuya merak uyandırmak için kullanılabilir, gelmeyen öğretmenin eksikliğini bir nebze giderebilir.

1.1 Problem

Kitapların öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin işlevlerini gereği gibi yerine getirebilmeleri için eğitsel bir ortam olarak bazı özelliklere sahip olması gerekeceği doğaldır. Bu özellikler kitabın içeriği, içeriğin işlenme biçimi, düzeni ve mekanik yapısı ile ilgilidir (Alkan, 1979,245). Türkiye'de genelde kitap geliştirmede içerik, öncelikle dikkate alınan unsur olmaktadır. Ders kitapları

sadece bilgilerin bir araya getirildiği bir araç olmaktan çok, bilgilerin öğrenilmesini kolaylaştıran etkileşimli bir araç olmalıdır. Bir ders kitabının öğretimsel etkililiği, kitabın okunabilirlik düzeyi, kitabın içerik ve yapısı, kitabın örüntü özellikleri ile ilgi, motivasyon, ön bilgi ve beceri gibi öğrenci özellikleri olmak üzere dört temel değişkene bağlıdır. Öğrencilerin öğrenme, hatırlama, düşünme ve problem çözme becerilerini geliştiren ders kitapları tasarlamak, öğretme, öğrenme ve kitap tasarımı ile ilgili bilimsel araştırma bulguların kitap tasarımına uygulanmasıyla mümkündür (Yalın, 1996a).

Ders kitabı tasarımında öğrencilerin düzeyi, ilgileri, beklentileri, algılama biçimi gibi özelliklerinin yani hedef kitlenin tanımlanması gerekir. İçeriğin ve biçimin düzenlenmesinde öğrenme kuramlarından yararlanarak “Öğrenci nasıl daha iyi öğrenir?” sorusu yanıtlanmalı, elde edilen bilgiler mutlaka dikkate alınmalıdır. Grafik tasarımı, ders kitabında biçimin düzenlenmesini sağlar. İnsanın görme doğasından ve öğrenme kuramlarından elde edilen bilgilerle oluşturulan grafik tasarımının, ders kitabının amacına ulaşmasında önemli bir rol oynayacağı söylenebilir (Alpan, 2004,11).

Ders kitapları eğitim öğretimin en iyi şekilde gerçekleşmesini sağlayacak nitelikte hazırlanmalıdır. Kitapların ne şekilde hazırlanması ve kullanılması gerektiğini araştıran öncelikli bilim dalı ise eğitim teknolojisidir.

Eğitim teknolojisi ile ilgili ilk çalışmalar yirmici yüzyılın başlarında hatta bir ölçüde eğitim bilimi ve eğitimcilerin dışında endüstriyel teknolojinin sektörel baskısı ile ortaya çıkmıştır (Reiser ve Ely, 1997). Endüstriyel teknoloji kaynaklı görsel eğitim kavramı bir uzmanlık alanı olarak eğitim teknolojisinin ortaya çıkışının başlangıcı sayılabilir. Eğitim teknolojisi 1960’lı yıllarda eğitim literatürüne girmiştir.

Alkan (1984) eğitim teknolojisini “davranış bilimlerinin verilerinden yararlanarak geliştirilen ve bireyin eğitiminde işe koşulan bir disiplin” olarak tanımlamıştır.

Bilgisayarlarda bir eğitim aracı olarak eğitim teknolojisinin içinde ele alınmaktadır. Türkiye’de ilköğretim okullarında ilkokul dördüncü sınıftan itibaren bilgisayar dersleri seçmeli ders olarak yer almaktadır. Bilgisayarların okullarda yaygın olarak kullanılmasıyla birlikte, eğitimciler de bilgisayarların farklı şekillerde kullanımları üzerinde çalışmaya başlamışlar; öğrencilerin bilgisayar kullanma becerisine sahip olması gerektiği konusunda anlaşılarak, bilgisayar eğitiminin nasıl olması gerektiğini tartışmışlardır. Bu aşamada en önemli kavram bilgisayar okur-yazarlığı kavramıdır. Bilgi toplumlarında bireylerin ihtiyaçları göz önüne alındığında bu kavram daha da önem kazanmıştır. Bilgisayar okur-yazarlığının bir çok farklı tanımı bulunmaktadır. Genel anlamıyla bilgisayar okur-yazarlığı, herhangi bir okur-yazarlıkla eş anlamda kullanılmakta, bilgisayarları açıp kapamadan, programlama dillerini bilmeye kadar geniş bir yelpaze içerisinde ele alınmaktadır.

Bilgisayar okur-yazarlığı, eğitim ortamında bilgisayarın amaç olarak kullanılmasıdır. Bilgisayar okur-yazarlığı öğrencilere, bilgisayarın ne olduğunu, ne gibi özellikleri ve yeterlilikleri olduğundan programlama dillerinin öğretimine kadar geniş bir alanı kapsamaktadır (Orhan,1999).

Bilgisayar okur-yazarlığını geliştirmek için (Tekelioğlu,1993);

1. Okul öncesi dönem: Basit oyunlar oynatarak bilgisayarı sevdirmekle başlanmalıdır.
2. İlköğretim: İlk basamağı okul öncesi döneme benzer. Örneğin önce fareye hakim olması sağlanmalı, ardından da yazılım ve çizim programları ile desteklenmelidir. Üst basamaklarda kelime işlemci programları gibi basit programlar öğretilmelidir. Bunlar öğrencilere bilgisayarlarda anket yapma, yazılı ödevler verme gibi faaliyetlerle desteklenmelidir.
3. Lise: Bilgi bankası öğretilmeye başlanmalıdır.
4. Üniversite: Bilgisayar Mühendisliği dışındaki bölümlerde de zorunlu ders olarak okutulmalıdır.
5. Yetişkinler (Okul hayatı bitmiş bireyler) : Halka açık yerlerde bilgisayar kursları düzenlenebilir.

Bilgisayar okur-yazarlığının öğretmen ve öğrencilere kazandırılması Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK'ün amaçları arasındadır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için üniversitelerin eğitim fakültelerinde yer alan tüm öğretmen yetiştirme programlarında bilgisayar-1 ve bilgisayar-2 dersleri zorunlu olarak yer almaktadır. Bu bilgisayar derslerinin içeriği öğretmenlerin derslerini işlerken, bilgisayarı okur-yazarlık düzeyinde kullanabilecekleri şekilde belirlenmiştir.

Türkiye'deki ilk ve orta dereceli okullarda bilgisayar derslerinin amacı öğrencilere bilgisayar okuryazarlığı kazandırmak olduğu belirtilmektedir. Hazırlanan öğretim programı doğrultusunda bilgisayar okur-yazarlığını öğrencilere kazandırabilmek amacıyla, okullardaki bilgisayar derslerinde kullanılmak üzere ders kitapları hazırlanmıştır.

Türkiye'de ders kitaplarının değerlendirilmesine yönelik yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır: Gökdağ (1986) açık öğretim basılı materyallerini uzman grubu ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre davranışsal amaçların ve ünitelerin uygun olarak yazılmadığı ve ünitelerin öğrencileri çalışmaya güdülemekte yetersiz olduğu bulunmuştur. Özer (1993) tarafında öğretmen davranışlarının uzaktan öğretim yaklaşımıyla kazandırılmasını değerlendirmek amacıyla yapılan araştırmada, öğretmenlerin çoğunun basılı gereçlerden etkili biçimde yararlandıkları ve yararlanma durumları ile başarıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Görüldüğü gibi, ders kitaplarının içerik açısından değerlendirilmesi için yapılan çalışmalar azdır. Ders kitaplarının görsel açıdan değerlendirilmesi için yapılan çalışma ise yok denecek kadar azdır. Bu konuda Alpan (2004) tarafından, ders kitaplarına yönelik görsel tasarım ilkelerini belirlemek ve bu ilkelere uygun olarak hazırlanmış kitapçığın öğrenci başarısına ve derse ilişkin tutumlarına etkisini belirlemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmada Alpan, ders kitaplarında yer alan görsel öğelerin, görsellere yer verdim kaygısıyla gerçekleştirilmekte olduğunu, üstelik bu kaygıyla gerçekleştirilen görsel öğelerin nitelik dışında nicelik açısından da yeterli görülmediğini savunmaktadır.

Ülkemizde ders kitapları değerlendirilirken grafik tasarım uzmanları daha çok biçim yönünden, eğitim bilimciler ise her iki yönden ancak içerik yönü ağır basan değerlendirmeler yapmaktadır. Alpan'a (2004) göre her iki değerlendirme boyutu da ihmal edilmiştir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde sınırlı sayıda ders kitabının tarama ve görüşlere dayalı olarak incelendiği görülmektedir. Ayrıca literatür incelendiğinde ders kitabı değerlendirme ölçütlerinin sadece grafiksel ölçütlere yada sadece öğretim hedeflerine uygunluğuna ağırlık verdiği görülmektedir.

Ortaya atılan yeni kuramlar ve bilimsel çalışmalar ders kitaplarının eğitim öğretim faaliyetlerinde daha iyi nasıl oluşturulabileceğini, nasıl oluşturulması gerektiğini, öğrenci için nasıl daha anlamlı öğrenmeleri sağlayacak biçimde tasarlanması gerektiğini bir çalışma problemi olarak önümüze gelmektedir ki bu nokta ders kitaplarının değerlendirilmesi ve bu değerlendirmeler ışığında yeniden oluşturulmasıdır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, İlköğretim 8. sınıf Bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirmesinin ve içerik analizinin yapılmasıdır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara da yanıt aranmıştır:

1. İlköğretim 8. sınıf Bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluk durumu nedir?

- A) Metin Tasarımı (Tipografik Özellikler, Metin Örgütleyiciler),
- B) Görsel Öğelerin Tasarımı,
- C) Sayfa Tasarımı,
- D) Kapak Tasarımı,

E) Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri uygun mudur?

2. İlköğretim 8. sınıf Bilgisayar ders kitaplarının içeriğinin içerik düzenleme ilkelerine uygunluk durumu nedir?

1.3 Araştırmanın Önemi

İlköğretim temel eğitim olarak da adlandırılır ve kişilerin sonraki yıllarda alacakları eğitime temel oluşturması bakımından son derece önemlidir.

Gelişen teknolojilerdeki ilerlemelerle birlikte bilgisayar kullanımı da hızla artmış ve bir çok ilköğretim okulunda bilgisayar laboratuvarı kurularak bilgisayar dersi işlenmeye başlamıştır.

Ders kitapları öğrenciler için temel başvuru kaynağı niteliğini taşımaktadır. Bu anlamda öğretim sürecinde kullanılan ders kitapları büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırma; bilgisayar dersi öğretmenleri başta olmak üzere ders kitabı seçme ve değerlendirme görevini üstlenecek öğretmenlere bir örnek oluşturması, bilgisayar ders kitaplarını değerlendirmeye yönelik ilk araştırma olması, bilgisayar ders kitaplarını kullanan öğrencilere ve onların velilerine bilgi sağlaması, bilgisayar ders kitaplarını hazırlayanlara bilimsel bilgi sağlaması, ders kitaplarıyla ilgili araştırma yapacak kişilere bilgi sağlaması açısından önemlidir. Araştırma bilgisayar okuryazarlığın yaygınlaştırılmasında önemli bir işlevi olan nitelikli ders kitaplarının hazırlanması açısından da önemlidir.

1.4 Sayıtlar

Araştırmada kullanılan “Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk” ve “İçerik Analizi Değerlendirme” ölçeklerinin Bilgisayar ders kitaplarını değerlendirmede uygun olduğu varsayımından hareket edilmiştir.

1.5 Sınırlılıklar

Araştırma;

MEB Talim Terbiye Kurulu'nca 2006-2007 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarında ders kitabı olarak kullanılması onaylanmış olan 8. sınıf bilgisayar ders kitaplarından ulaşılabilen dört kitap ile sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Öğretim Programı: Bireye kazandırılması düşünülen davranışlar; bu davranışların nasıl kazandırılacağını, kazandırılıp kazandırılmadığının nasıl anlaşılacağını gösteren dokümana, öğretim programı denir. (Kılıç, Seven, 2005,17)

Ders Kitabı: Eğitim programlarında belirlenen amaçlar doğrultusunda; öğretim programlarındaki derslerin içeriği ile ilgili bilgileri öğrencilere sunan, pekiştirme, sınava hazırlama ve öğrenme hızlarına uygun çalışma olanağı sağlayan kullanışlı bir öğretim materyalidir (Toprak, 1993).

Görsel Öğeler: Ders kitaplarında yer alan resim, şekil, fotoğraf, şema ve şekiller.

Görsel Tasarım İlkeleri: Sözcüklerin ve görüntü öğelerinin grafik tasarım oluşturacak biçimde bir araya getirilmesinde temel oluşturacak düşünceler.

İçerik Analizi: Sözel olan veya olmayan dokümanın verilerinin belirli bir problem veya amaç bakımından sınıflandırılması, özetlenmesi, belirli değişken veya kavramların ölçülmesi ve belirli bir anlam çıkarılması için taranarak kategorilere ayrılması ve nicel verilere dönüştürülmesi (Arık, 1992).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ders kitapları, ders kitaplarındaki grafik tasarımı ve içerik, Türkiye’de ders kitapları, yurt dışında ders kitapları ve yurt dışındave Türkiye’de yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Ders Kitapları

Kitap, genel anlamda, yazılmış veya basılmış yaprakların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir yapıttır. Eğitsel yönden kitap, yazılı ve basılı bir öğretme-öğrenme ortamıdır. Ayrıca, kitap öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden çalışma gereci olarak da tanımlanabilir. Milattan önce 4000 yılına kadar uzanan bir geçmişe sahip olan, eğitimde kuşaklar boyu kullanılan kitabın yerini, özellikle içerik ve işlev yönünden hiçbir eğitim ortamı tutmamaktadır (Alkan, 1979,244-245).

Ulaşılabilen kaynaklara göre, ders kitabı ilk defa Eski Mısır’da M.Ö. 4000 yıllarında papirüs rulosu üzerine yazılıp çizilmiş matematik, tıp ve düzlem geometri ile ilgili olarak ortaya çıktığı söylenebilir (Kaya, 2002). Ders kitabı, bir dersin öğretimiyle ilişkili olarak hazırlanan veya seçilen bir kitaptır. Benzer bir anlamda belirli ölçülere göre incelendikten sonra belli bir okul , sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak önerilen bir kitaptır. Ders kitabı sınanmış doğruluğu kanıtlanmış bilgileri kapsamaktadır (Kula, 1988). Ders kitapları eğitim-öğretim sürecinde yer alan görsel araçlar içersinde en fazla kullanılanıdır (Demirel, 1999). Bunun nedeni ders kitaplarına ulaşımın ve kullanımlarının kolay olmasıdır.

Öğretim ortamlarında kullanılan en yaygın araç kitaplardır. Çevre imkanları, dersin özellikleri , öğretmenin formasyonu gibi faktörlerden dolayı, öğretim ortamında kullanılan araçlar zenginlik göstermemektedir.bu ise, öğretimden istenen verimin elde edilmesini olumsuz etkilemektedir. Kitapların

elde edilmesi ve kullanımı kolaydır. Bundan dolayı en çok kullanılan araç konumundadır. Kitaplar içinde öğretim ortamında en çok kullanılan da ders kitaplarıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı, Ders Kitapları Yönetmeliğinde ders kitabının “her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğretim amacı ile kullanılan basılı eser” olarak tanımlamaktadır.

Toprak (1993), ders kitaplarını “Eğitim programlarında belirlenen amaçlar doğrultusunda; öğretim programlarındaki derslerin içeriği ile ilgili bilgileri öğrencilere sunan, pekiştirme, sınava hazırlama ve öğrenme hızlarına uygun çalışma olanağı sağlayan kullanışlı bir öğretim materyali” olarak tanımlamıştır.

Bu belirlemeler doğrultusunda, ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan öğretim materyali olarak tanımlanabilir (Demirel, Kiroğlu, 2005,2).

Belli bir konu alanıyla ilgili dersin öğretimi için hazırlanan ders kitapları, benimsenen öğretim yaklaşımına göre eğitim ve öğretim etkinliklerinin temel yada destekleyici ögesi konumundadır. Gerek öğrenci çalışma gereçleri arasında, gerekse öğretme-öğrenme süreçlerinde kullanılan öğretim gereçleri arasında yer alan ders kitabı, temel bir araç olarak özel bir önem taşımaktadır. (Alkan, 1979,244).

Eğitim ve öğretim etkinliklerinin planlanmasında, uygulanmasında, değerlendirilmesinde ve geliştirilmesinde ders kitabının önemli bir yeri bulunmaktadır. Kitap, sınıfta öğretmen ve yazı tahtasından sonra en sık başvuru alan araçtır (Coşkun, 1996).

Öğretim araçları içinde, en çok ders kitaplarının kullanılıyor olması öğretimdeki rolünü arttırmaktadır (Pettersson and Others, 1991; Seven, 2001). Ders kitaplarının öğretimdeki rolü şu şekilde özetlenebilir:

1. Öğretimin büyük bölümü kitapların içeriği ile belirlenmektedir.
2. Sınıf içi uygulamalarında, materyal olarak en çok ders kitabı kullanılmaktadır.
3. Okullardaki araç-gereç yoksunluğu ders kitaplarının öğretim aracı olarak seçilmesinde etkilidir. (Kılıç, Seven, 2005,19-20)

Alkan'a (1995) göre, ders kitabı öğretmen ve yazı tahtası ile birlikte verilen tüm bilginin %99' unu ileten bir ortamdır. Waldman (1995) ise öğrencinin kişilik gelişiminde ders kitabının önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Yalın'a (1996) göre öğretmen dersin amaçlarını, öğrencilere uygulanacak testleri, öğretim stratejilerini ve ödevleri, kullanılan ders kitaplarına göre belirler; ders kitabı öğretmene sınıf içi öğretme-öğrenme faaliyetlerine yönelik fikir verir.

Öğretmenler ders kitabını, neyi öğretecekleri konusunda bilgilendikleri içerik olarak görmektedirler. Orstein ve Hunkins (1993)'e göre ders kitapları (Aktaran: Şahin, 2001);

- Öğretmenin ders ve konu planı için kullanacağı bir taslak sağlar,
- Fazla miktarda ilgili bilgileri özet halinde sunar,
- Öğretmeni ders için materyal hazırlamaktan kurtarır,
- Öğretmenlere aktivitelere ilişkin organize edilmiş bilgiler sağlar.

Ders kitapları öğretmenler için konu seçimi, derslerin organizasyonu, aktivitelerin belirlenmesi ve testlerin oluşturulmasında rehber durumundadır. Wellington (2001)'e göre ders kitapları;

- Bir konuya başlamak için kullanılabilir,
- Sınıf sessizliğini korumak için bir yoldur,
- Problemleri bir öğrenciyi amaçlı meşgul etmek için kullanılabilir,
- Gelmeyen öğretmenin eksikliğini bir nebze giderebilir.

Tor'un (2003) yaptığı bir çalışmaya göre, ilköğretim 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin, ödevlerini yaparken yararlandıkları kaynaklar arasında ilk sırayı

ders kitapları almaktadır. Bunu sırasıyla ansiklopediler, yardımcı ders kitapları, bilgisayar ve eğitim CD'leri izlemektedir.

Açık öğretim sistemlerinde de ders kitapları temel bilgi kaynağını oluşturmakta, diğer kullanılan araç-gereçler ve yapılan etkinlikler ders kitaplarında verilen bilgileri tamamlamayı ya da zenginleştirmeyi amaçlamaktadır (Alkan, 1981,179). Örneğin İngiltere Açık Üniversitesi'nde öğrenci, çalışma zamanının %75'ini, Almanya'daki Açık Üniversite'de ise %80'ini basılı materyallerle ilgili etkinliklere ayırmaktadır (Alkan, 1981,154; Gökdağ, 1986,13). Bu örneklerle bakıldığında açık öğretim öğrencilerinin de ders kitaplarını yoğun bir biçimde kullandıkları görülür.

Görüldüğü gibi ders kitapları eğitim açısından oldukça önemli bir işleve sahiptir. Ders kitapları olmayan bir eğitim-öğretim düşünülemez. Bu nedenle ders kitapları titiz çalışmalar ve araştırmalar sonucu , bu işte uzman kişilerce hazırlanmalıdır. Ders kitaplarının belirli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Gange'ye göre iyi bir ders kitabı şu özelliklere sahip olmalıdır (Aktaran: Tertemiz, 2001):

1. Öğrencinin derse ilgisini arttırması,
2. Konuların amaçlarını açıkça ortaya koyması,
3. Öğrencinin ilgisini dersin önemli bölümlerine yönlendirmesi,
4. Dersin önemli bilgilerini sunması,
5. Bilginin depolanması için yarar sağlaması,
6. Yeterince örnek ve uygulamaya yer vermesi,
7. Öğrenciyi bilgi ve becerilerini geliştirmek için özendirme,
8. Öğrenciye problemi anlamayı ve çözmeyi öğretmesi,
9. Öğrencinin kendini değerlendirmesi için seçenek sunması,
10. Öğrenciyi benlik, iç kontrol, çalışma vb yönlerden gelişmeye özendirme.

Alkan (1981), ders kitaplarının işlevini şöyle sıralamaktadır:

- Temel öğrenme kaynağı oluşturma,
- Bilgi verme,
- Bağımsız öğrenme yeteneği sağlama,
- İnceleme yapma,

- Soru cevaplandırma,
- Problem çözme,
- Pratik çalışmaya yöneltme.

Ders kitapları böylesi önemli işlevleri yerine getirmesi gereken bir araç olduğuna göre, eğitim açısından son derece önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle ders kitapları üzerine bilimsel araştırma yapılmalı ve belirlenen yanlış ve eksik yönler giderilmelidir.

Ders kitaplarının nasıl hazırlanacağına ilişkin Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı bir " Ders Kitapları Yönetmeliği " bulunmaktadır. Bu yönetmeliğe göre kitaplarda aranacak nitelikler şunlardır:

a) Kitaplar, ders programlarına uygun olarak hazırlanır. Ders kitabı yazar veya yazarlarının, ders programı ve ders kitabı ile branş bilgisinin veya yakınlığının olması gerekir. Ders kitaplarında, yazar veya yazarlardan başka grafiker, tasarımcı, resimleyen ile dil ve imla kuralları yönünden inceleyen elemanların isimlerine de yer verilir. Ayrıca ders kitaplarında:

1) Konular, günlük hayatla bağlantılı olarak bilimsel, doğal, sosyal, estetik, ekonomik ve kültürel boyutlar içinde ele alınır. Sınıf veya dönem seviyelerine göre öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak ve onlara günlük hayatlarında uygulama imkanları sağlayacak konular veya üniteler halinde işlenir.

2) Her ünite veya konu; problemleri belirtme, araştırma, inceleme ve gözlem yolu ile problemleri sıralama, gerekli deneyleri yapma, bu deneylerden sonuç çıkarma ve bu sonuçları kontrol ederek genelleme yapma şeklinde sıralanan bilimsel düşünme metodunu kuvvetlendirecek şekilde işlenir.

3) Öğrencilerin gelişim basamakları dikkate alınarak seviyelerine uygun dil ve ifade kullanılır.

b) Kitaplarda, konular sistemli bir şekilde işlenir. Bunun için;

1) Dersin özelliğine göre bölümler veya ünitelerle konular arasında hacim bakımında, programında belirtildiği şekilde uygun bir denge kurulur.

Kitapların forma sayısı, dersin özelliğine, sınıf veya dönem seviyesine göre öğretim programında belirtilir.

2) Konuların hazırlanması ve düzenlenmesinde öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulur.

3) Programda belirlenen eğitim-öğretim ilkelerine uyulur.

4) Kazandırılacak esas davranış, bilgi ve beceriler, mümkün olduğu kadar sınıf veya dönem seviyesine göre kavram ve örneklerden hareket edilerek verilir. Temel bilgileri kazandırmak için açıklamalara gerek duyulursa, bu bilgilerin açıklanmasına yetecek kadar ayrıntılara yer verilir. Gereksiz bilgilerden kaçınılır.

5) Konuların işlenmesinde, aynı sınıf veya dönemde okutulan diğer derslerle olan ilişkisi göz önünde bulundurulur. Önceki sınıf veya dönemlerin konularıyla bilgi, kavram, ilke ve beceri bakımından bağlantı kurulur. Ayrıca, sonraki sınıf veya dönemlere hazırlayıcı açıklamalara yer verilir.

6) Konularla ilgili hazırlık çalışmalarının, öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya yöneltecek nitelikte olmasına dikkat edilir. Ayrıca gezi, gözlem, deney, araştırma ve ödevler arasındaki ilişki ve uygunluk sağlanır.

7) Metinlerde doğru, açık, anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılır.

c) Kitaplardaki konular, öğretime yardımcı unsurlarla beslenerek daha anlaşılır hale getirilir. Bunun için;

1) Kitaplarda; konuları açıklayıcı resim, fotoğraf, tablo, grafik, şema, plan, harita ve benzeri öğretime yardımcı unsurlar bulunur. Bunlar, metinlerin kolay kavranmasını sağlayacak biçimde, uygun yerlere konur ve gerekli açıklamalar yapılır. Ayrıca kitaplarda, öğrencilere milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici ve bu değerlerle ilgili ders konularını sevdirci okuma parçalarına yer verilir.

2) Aynen yazılması gereken yabancı kelimelerin yanlarında parantez içinde Türkçe okunuşları da gösterilir.

3) Her kitabın, programlarda belirtilen hususlara ilave olarak başında ve sonunda yer alması gerekenler, "Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi ile ilgili Esas ve Usuller" içerisinde belirlenir ve tebliğler dergisinde yayımlanır.

d) Kitaplar, estetik bakımından yeterli ve göz sağlığına uygun olur.

Bunun için;

- 1) Kitaplar, mümkün olduğu kadar kaliteli kağıda basılır.
- 2) Resim, fotoğraf, grafik, şema, plan, harita ve benzeri unsurların yerleştirilmesinde, görünümün yanı sıra, eğitcilik ve öğreticilik vasfına da önem verilir. Baskıların açık, net, estetik ve anlaşılır olması sağlanır.
- 3) Kitaplar kullanılabilir ve korunabilir nitelikte hazırlanır.

2.2. Ders Kitaplarında Grafik Tasarımı

Bir çocuğun ilk öğrenme yaşantısı, dokunsal farkındalıktan geçer. Çocuk, yakın çevresini koklayarak, işiterek ve tadararak tanımayı sürdürür. Ancak bu duyuların içinde görme, diğerlerinin etkisini azaltarak zaman içinde baskınlaşır. Görerek öğrenme birçok insanın alışık olduğu bir durumdur. Dinleyerek öğrenme %10 gerçekleşirken, devreye görerek öğrenme girdiğinde bu oran %80'lere yükselmektedir. İlgi çekici olan diğer bir sonuç da insanların işittiklerinin yalnız %20'sinin anımsayabildiği, hem görüp hem işitirlerse anımsama düzeylerinin %50'nin üzerinde olduğudur. Araştırmalara göre çocuklar görsel bilgiye sözel bilgidan daha çok dikkat etmektedirler.

Yazı ve resim, en genel anlamıyla birer iletişim aracıdır. Yazı sözel, resim ise görsel bir araçtır. Görsel iletişim ve görsel algılama insanlığın var oluşundan beri sahip olduğumuz ve yaşamsal önem taşıyan bir yetenektir. Kitap ise yazılı ve görsel iletişimin bir formudur (Koçak, 1993).

Kitap resmi kitapla birlikte başlamıştır. Resmin kitapta iki ayrı işlevi vardır. Birincisi metnin görsel bir biçim kazanması ikincisi ise süsleme ve zevkle okunur hale getirmedir. Resimleme kitabı öğrenciye daha çekici kılmak amacını taşımaktadır. Bu durumda kitaplarda yer verilen görsel öğeler fazlaca önem kazanmaktadır (Aslıer, 1985).

Ders kitaplarındaki grafik tasarımın amacı kitabı işlevsel ve çekici kılmaktır. Bu iki özellik ders kitabıyla öğrenciyi yakınlaştırmak için gereklidir. Ders

kitaplarının grafik tasarımı kitapların öğrenciyle olan iletişimini en açık ve etkili biçime getirebilmek için sözcükler, yazı karakterleri,yazı boyutları, yazı stilleri, boşluk, resimleme, renk, kağıt ve mürekkep gibi ham materyalin son sayfaya kadar yönlendirilmesi anlamına gelmektedir. Ders kitaplarının grafik tasarımının önemli bir işlevi de öğrencinin görsel okuryazarlık yetisinin gelişmesine yada gerilemesini zemin hazırlayabilmesidir.

Görsel elemanların hepsi öğrenmenin kolaylaşması ve kalıcı olması amacını güder. Fakat öğrenmenin kalıcı olması, çocuğun isteklerine yönelik olmasından geçer. Metinle iyi bir ilişki sağlanmamış bir resimleme, çocuğun ilgi ve isteklerine yönelik olmadığından dikkat çekmeyecek, böylece kalıcı öğrenme sağlanmayacaktır. Kalıcı öğrenmenin sağlanmaması durumunda kazanılan bilgiler kısa bir süre sonra unutulacaktır (Erden, Akman, 1997).

Ders kitabındaki şekil, resim, şema ve tabloların her düzeyde ve sınıfta aşağıdaki ortak özellikleri taşıması, kitabın tercih edilme oranını arttıran etkenlerdir. Buna göre şekil, şema, resim ve tabloların (Gevrekçi, 2001);

- Açık, anlaşılır ve net olması,
- Konu kavratmaya uygun olması,
- Numaralandırılmış olması,
- Düzgün mizanpajlı olması,
- Renkli olanların renklerinin amaca uygun olması,
- Sayfadaki yazı, metin veya alıştırımlarla orantılı bir biçimde verilmiş olması gerekir.

İlköğretim ders kitaplarının çocuğun öğrenme ve estetik gelişiminde etkili olabilmesi için, görsel malzemelerin son derece nitelikli ve kaliteli olması gerekmektedir (Erkmen, 1995).

Ders kitaplarında görsel öğelerin kullanılmasına ilişkin araştırmalara bakıldığında öğretmenlerin ve öğrencilerin sınıfta ders kitabının içeriğine ağırlık verdikleri öğrencileri görsel öğelere yererince yönlendirmedikleri görülmektedir. Bazı öğretmenler de söz konusu görsel öğelerin eğitsel işlevine inanmadıklarını

belirtmişleridir. Ayrıca ders kitabındaki görsel öğelerin zaman zaman öğrencinin dikkatini çekerek güdelediğini ve daha çok yüzeyde süsleyici rol oynadığını ifade etmişlerdir. Öğretmen ve öğrencilerin yorumlarına göre ders kitaplarındaki görsel öğelere çoğunlukla dikkat edilmemektedir (Pettersson 1993, 49).

Son yıllarda ders kitaplarındaki görsel öğelerin sayısında artış gözlenmektedir. Ancak öğretimde etkili olduklarını söylemek güçtür. Ders kitabındaki görsel öğelerin öğretmen ve öğrencilere gereken ilgiyi görmemesinin bir nedeninin kitapların grafik tasarımının niteliği ile ilgili olduğunu düşündüren araştırmalar bulunmaktadır. Ergin ve Gözütok'un (1996) araştırmasında öğretmenler ders kitaplarındaki resimlemeleri öğrencilerin ilgi çekici ve ilginç bulmadıklarını, resimlemelerin bu konuda yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

Ders kitaplarında görsel öğelerin öğreten ve öğrencilerce gereken ilgiyi görmemesinin diğer bir nedeni de öğretmen ve öğrencilerin görsel okuryazarlık konusunda deneyimsiz olmalarıdır. Bir öğretmenin dersinde kullanacağı materyali nasıl ne zaman ve nerede kullanacağını bilmesi gerekir (Keser 2001, 72). Öğretmenlerin ders kitaplarından da en üst düzeyde yararlanabilmeleri için kitapların grafik tasarımında yer alan öğelerin farkında olarak onları gerektiğine işe koşabilmeleri beklenir.

Ders kitaplarının grafik tasarımında görsel öğelerin tasarımın yanında ikinci olarak dikkati çeken yazı karakterleri, satır uzunlukları, sayfa boşlukları vb gibi metin tasarımını ilgilendiren tipografik tasarımdır. Metin tasarımında da temel alınması gereken ilke okunabilirliktir. Ancak bir kitabın grafik tasarımında bütünlük önemlidir. Metin ve görsel öğe ilişkisi etkili bir biçimde kurulmalıdır. Konuyla ilgili alan yazında da görüleceği gibi araştırmalar ders kitaplarında yazılı bilginin azalmasını, görsel öğelerinin ve metin etkileşiminin artmasının öğrenme üzerinde daha etkili olacağını vurgulamaktadır.

Görsel öğelerle metin arasında sıkı bir ilişki bulunmalıdır. Görsel öğeler genellikle çevreyi zenginleştirirler. Süsleyici etkileri vardır. Ancak bir ders kitabında yada öğretim materyalinde görsel öğelerin bilişsel işlevleri ile süsleyici işlevleri çatışmamalıdır. Okur bunları birbirine karıştırmamalıdır.

Pettersson'un (1993) ders kitaplarında görsel öğeler üzerine 1989 yılında yaptığı çalışmada ders kitaplarının grafik tasarımına yönelik bulguları şu yöndedir. Öğrencilerin %46'sı ders kitaplarında sayfa ayırımının içeriği anlaşılır kıldığını belirtirken, %50'si de sayfa tasarımının içeriği ne anlaşılır ne de anlaşılabilir kıldığını belirterek tarafsız görüş bildirmişlerdir. Küçük bir azınlık (%4) sayfa tasarımının içeriği anlamayı zorlaştırdığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında da çoğunluk (%82) sayfa tasarımından hoşnuttur. Onlara göre sayfa tasarımı içeriği anlamayı kolaylaştırıcı bir biçimde tasarlanmıştır. Küçük bir grup da (%6) tam tersi bir görüş bildirmiştir. Geriye kalan (%12) ise tarafsızdır.

Aynı araştırmada öğrencilere ve öğretmenlere hangi derslerin konularının görsel öğelere ne kadar gereksinimi olduğu sorulduğunda verilen yanıtlara göre derslerin sıralaması şöyledir: Sosyal bilimler konuları (%49), görsel sanatlar (%21), bilim konuları (%19), dil bilim (%7), matematik (%4).

Ders kitaplarında yer alan görsel öğeler, “ görsel öğelere yer verdim ” kaygısıyla gerçekleştirilmektedir. Üstelik bu kaygıyla gerçekleştirilen görsel öğeler nitelik dışında nicelik açısından da yeterli görülmemektedir. Türk ve İngiliz ders kitaplarına görsel öğeler açısından karşılaştırıldığı bir araştırmanın sonuçlarına göre; İngiliz ders kitaplarında kullanılan görsel öğeler, Türk ders kitaplarında kullanılan görsel öğelerden yaklaşık üç kat daha fazladır (Kabapınar, 2001).

2.3. Ders Kitaplarında İçerik

Ders kitaplarındaki en önemli unsurlardan biri de içerdiği bilgilerdir. Ders kitapların ilişkin literatür incelendiğinde ders kitaplarının içerik yönünden de eleştiri aldığı görülmektedir. Bazı kitaplarda bilimsel, tanımsal yada verisel yanlışlıklara rastlanmaktadır.

1993 yılında yayınlanan M.E.B Tebliğler Dergisi'nde konuların işlenmesinde ve içerik örüntülerinin oluşturulmasında dikkate alınması gereken özellikler belirtilmiştir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

1. Dersin özelliğine göre bölümler veya üniteler arasında hacim bakımından makul programa uygun bir denge kurulur.
2. Konuların tertip ve düzeninde öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçları dikkate alınır.
3. Basitten karmaşığa, yakından uzağa ilkesine uyulur.
4. Kazandırılacak esas bilgiler, mümkün olduğunca sınıf seviyesine göre kurallardan ve örneklerden hareket edilerek verilir.
5. İşlenen konuların sınıfta okutulan diğer derslerle ilişkileri göz önünde bulundurulur.
6. Konularla ilgili hazırlık çalışmaları deney, araştırma ve ödevler arasında ilişki ve uygunluk sağlanır (Tebliğler Dergisi, 1993).

Ders kitapları öğrencilerin başvurduğu bir öğretim kaynağıdır ve ders kitaplarının içeriğinde şu öğeler bulunmalıdır: (Demirel, 1999)

- Öğretilecek konunun ünitelere ayrılarak resimler ve çizimlerle desteklenmiş bilgilendirme bölümleri
  - Yeni kelimelerin anlamları, konu hakkında açıklamalar, konu ile ilgili resimli açıklamalar,
  - Başlıklara ve problemlere ilişkin ayrıntılı açıklamalar ve temel bilgiler,
  - Öğretime ve uygulamaya uygun geniş bilgi içeriği,
  - Öğrenciye günlük yaşamı ile ilişki kurabilmesi açısından arka plan oluşturan bir yapı,
  - Öğrencinin sorularını cevaplayacak ve kanıtlar ile desteklenecek açıklamalar,
  - Çizim, grafik, resim, tablo ve haritalar yolu ile yazılı bilgiyi destekleyecek görsel zenginlik,
  - Düşünme becerisini geliştirici ve genelleme yapabilme yetisini arttırıcı bir yapı,
  - Öğrencilerde olumlu etkiler bırakacak ve okuma alışkanlığını kazandıracak bir yapı,

- Değerlendirme soruları, düşünmeye ve yaratıcılığa öğrenciyi teşvik eden okuma parçaları.

Kaliforniya Eyaleti (ABD) Eğitim Dairesi tarafından geliştirilen “ Ders kitapları değerlendirme kartı”nda kitaplarda içerik açısından bulunması gereken özellikler şöyle belirtilmektedir (Toprak, 1993):

1. Çocukların yaşam deneyimlerine uygunluk,
2. Amaçlara uygunluk,
3. Bireysel farklılıklara yanıt verme,
4. Seçme ve denge,
5. Ahlaki ve sosyal değerlere uygunluk,
6. Güvenirlik,
7. Kitapların öğrenci yaş ve eğitim seviyelerine uygun olması.

Alkan (1979) ise ders kitaplarında içerik açısından bulunması gereken özellikleri şöyle belirtmektedir:

- Kitabın yazarları alanında yeterli olmalıdır.
- Kitap öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini karşılamalıdır.
- Kitabın içeriği ders kitabının amaçlarına açıklık getirebilmelidir.
- Tartışmalı konular saplantılı görüşler bulunmamalıdır.
- İçerik geçerli ve sağlıklı değerler geliştirebilecek nitelikte olmalıdır.
- Kullanılan sözcükler hedef alınan öğrenci düzeyine uygun olmalıdır.
- İçerik bireysel farklılıklara uyarlanabilir nitelikte olmalıdır.

İlköğretim Okulları Seçmeli Bilgisayar Dersi Sekizinci Sınıf Öğretim Programı

Ders kitapları öğretim programında yer alan konulara ait bilgileri planlı ve düzenli bir biçimde inceleyip açıklayan bilgi kaynağı olarak öğrenciyi dersin hedefleri doğrultusunda yönlendiren ve eğiten temel bir ortamdır. Ders kitapları, öğretim sürecinin vazgeçilmez araçları olan tamamlayıcı öğretim araçlarıdır.

Öğretim sürecinde ders kitaplarının hazırlanmasındaki temel ilke kitapların öğretim programında belirlenen davranışları yani; bilgi, beceri, ve

özellikleri öğrencilere kazandıracak faaliyetleri içermesi ve bu faaliyetlere rehberlik edici nitelikte olmasıdır. Kitaplar, öğrenciye öğrenme yaşantıları sunabilmeli, rehberlik etmelidir.

Araştırmada ilköğretim sekizinci sınıf bilgisayar dersi öğretim programı esas alınmıştır. 2492 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi'ne yayınlanan "İlköğretim Okulları Seçmeli Bilgisayar Dersi Öğretim Programları"nın belirlenen genel amaçları aşağıdaki gibidir:

1. Bilgisayar kullanmanın pratik metotları hakkında bilgi edinebilme,
2. Bilgisayarın tanımı, kullanıma alanları ve gelişimi hakkında bilgi edinebilme,
3. Bilgisayarda kullanılan sayı sistemlerini kavrayabilme,
4. Bilgisayarın ana birimlerini ve işlevlerini tanıyabilme,
5. Bilgisayarın basit olarak kullanılması ve programlanması ile ilgili temel bilgi ve becerileri kazanabilme,
6. Bilgisayardan istediği bilgiyi alabilme,
7. Bilgisayara istediği bilgiyi yükleyebilme,
8. Çok kullanılan bilgisayarlar hakkında genel bilgiler edinebilme,
9. Bilgisayarda basit program uygulamalarını yapabilme.

Bu genel amaçlar doğrultusunda ilköğretim dördüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar özel amaçlar ve konular ayrı ayrı belirlenmiştir. İlköğretim sekizinci sınıf bilgisayar dersi öğretim programı şöyledir:

1. Bilgisayar birimlerini tanıyabilme,
2. Bilgisayar kullanımındaki güvenlik önlemlerini kavrayabilme,
3. Fareyi kullanabilme,
4. Bilgisayarda oyunlar oynayabilme,
5. Fare kullanarak resim çizebilme,
6. Klavye Kullanabilme,
7. Kayıt yapıp silebilme,
8. Resim ve şekilleri yerleştirip bir olay canlandırabilme,
9. Canlandırılan olayı açıklayabilme,
10. Ses ve ses aletlerini ayırt edebilme,
11. Veri tabanı dosyası oluşturabilme,

12. Verilen grafikleri kullanabilme,
13. Disket ile ilgili işlemler yapabilme,
14. Kayıt kullanabilme ve dosya işlemleri yapabilme,
15. Bilgisayarda ödev hazırlayabilme,
16. Yazıcıyı kullanabilme,
17. Bilgisayarı iletişim aracı olarak kullanabilme,
18. Bilgisayarın günlük yaşantıdaki yerini kavrayabilme.

2.5. Türkiye’de Ders Kitapları

Türkiye’de ders kitaplarının seçimi, MEB Talim Terbiye Kurulu tarafından yapılmaktadır (Ağdemir, 1996). MEB Talim Terbiye Kurulu tarafından ders kitabı olarak kullanılabileceğine ilişkin onay verilen kitaplar arasında okullarda seçim yapılmaktadır. Bu seçimi branş öğretmenleri kendi okutacakları dersler için yapmaktadır.

Ders kitapları genel olarak şu ölçütlere sahip olmalıdır (Küçükahmet, 2003: 35-36):

- Ders kitabı yazı genişliği, sayfa genişliği, sayfa sayısı , renk ve kullanımı açısından düzeye uygun olmalıdır.
- Kavram düzeyi, yazarın sitili, kelime düzeyi ve söz dizimi kademeye uygun olmalıdır.
- Konu alanı, değerlerin sunumu, ilgilerin gelişimi ve olgunluk gereksinimleri açısından çocuğun yaşına uygun olmalıdır.
- Bireylerin duyguları ve sorumlulukları arasındaki benzerlik ve farklılıkları göz önünde bulundurmalıdır.
- Ders kitaplarının öğrencinin anlama düzeyine göre uygunluk düzeyi belirlenmelidir.

Ders kitapları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tespit edilen usullere göre ders kitapları yönetmeliğine uygun olarak hazırlanmakta ve üretilmektedir.

2.6. Yurt Dışında Ders Kitapları

Ders kitaplarının basımı ve dağıtımı ülkeden ülkeye farklılıklar gösterebilir. Aşağıda bazı Avrupa ülkelerinden örnekler verilmiştir (Aktaran: Bayrakçı, 2005).

İtalya’da Eğitim Bölgelerinin, Öğretmenler Kurulu ve Sınıf Konseyleri tarafından seçilen ders kitaplarının ücretsiz olarak öğrencilere sağlanması konusunda özel yetkileri vardır; ancak bu yetkiler genellikle illere (province) ve daha küçük yerel eğitim bölgeleri olan *commune*’lara devredilmiştir. Commune’lar ise özellikle zorunlu eğitim çağındaki ihtiyaç sahibi çocuklara kitapları satın alabilmeleri için “alışveriş çeki” niteliğindeki yardımları sağlarlar (Eurydice, 1995a, 5-11).

Avusturya’da her bir ders için okutulacak ders kitabı listelerini Federal Millî Eğitim Bakanlığı belirler ve onaylar. Zorunlu eğitim çağındaki öğrencilere ders kitapları ücretsiz olarak sağlanır ve kullanma hakkı verilir. Orta öğretim seviyesinde de ders kitapları ücretsizdir (Eurydice, 1995b, 5-6).

Yunanistan’da eğitimden sorumlu olan Millî Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı bazı işlev ve sorumluluklarını direkt olarak kendisine bağlı bazı resmî örgütlere devretmiştir. Özerk bir yapısı olan “*Ders Kitabı Yayım Kuruluşu (OEDV)*” ise okul ders kitapları ve diğer eğitimsel kitapların basımından ve bunların okullara ücretsiz olarak dağıtılmasından sorumludur. Ders kitapları üniversiteler de dahil olmak üzere eğitimin tüm kademelerinde ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Özel okullarda okuyan öğrencilere de ders kitapları devlet tarafından ücretsiz olarak temin edilir. Ders kitapları “*Pedagojik Enstitü*” tarafından belirlenir ve duyurulur (Eurydice, 1995c, 4-22).

Bulgaristan’da Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı (MEST) ders kitaplarının ve müfredatların hazırlanmasından sorumludur. Temel eğitim seviyesinde ders kitapları ücretsizdir ve okulda dağıtılır. Orta öğretim seviyesinde ders kitapları öğrenciler tarafından satın alınır. Öğretmenler ve okullar ders kitaplarını ve öğretim materyallerini seçmekte serbesttirler (Eurydice, 1997, 12-21).

Çek Cumhuriyeti'nde Eğitim Bakanlığı ders kitaplarının hazırlanması ve basımını, yayınlarını serbest piyasa yoluyla okullara teklif eden bağımsız yayıncılara bırakmıştır. Ders kitapları ve öğretim materyalleri temel eğitimdeki tüm öğrencilere ücretsiz olarak (ödünç) verilir. Orta öğretimdeki sosyal imkânları yetersiz öğrencilere ders kitapları yine devlet tarafından sağlanır, diğerlerini kendileri satın alırlar. Okullar kendi girişimleriyle ders kitaplarının alımını değişik yollarla (sponsorlar vb.) finanse edebilirler (Eurydice, 1997, 35-41).

Macaristan'da ders kitaplarıyla ilgili araştırma ve geliştirme faaliyetlerini Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı *Ulusal Kamu Eğitim Konseyi* yürütür. Ders kitaplarını araştırır ve onaya sunar. Öğretmenler, Eğitim ve Kültür Bakanlığının kabul edip onayladığı kitaplar arasından istediklerini seçmekte serbesttirler. Kitaplar öğrenciler tarafından satın alınır. Bununla birlikte yerel otoriteler ihtiyacı olan öğrencilere bu konuda destek sağlarlar (Eurydice, 1997, 60-68).

Polonya'da öğretim programları ve ders kitaplarının hazırlanmasından Millî Eğitim Bakanlığı sorumludur. Öğretmenler hazırlanan ders kitaplarından istediklerini seçmekte serbesttirler. Ders kitapları ücretsiz değildir, öğrenci velileri tarafından satın alınırlar (Eurydice, 1997, 86-92).

Romanya'da ders kitapları Eğitim Bakanlığına bağlı birimler tarafından hazırlanır ve denetlenir. Eğitimin finansmanı genelde yerel otoritelere devredilmiştir. Ders kitaplarının ücretsiz verilmesi ile ilgili herhangi bir düzenleme yoktur. Ekonomik durumu bozuk olan öğrencilerin ders kitabı ihtiyacı yerel otoriteler tarafından karşılanır (Eurydice, 1997, 107-115).

Slovakya'da ders kitapları çoğunlukla yarışma esasıyla üretilir. Okullarda kullanılan her bir öğretim materyali Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmalıdır. Onaylanan ders kitapları okullara önerilen bir listeye eklenir ve bu liste yılda bir kez okullara gönderilir. Öğretmenler önerilen ders kitapları listesinden istediklerini seçebilirler. Zorunlu derslerin kitapları ilköğretim okulu öğrencilerine ücretsiz olarak ödünç verilirler (Eurydice, 1997, 136).

2.7. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Cooper 1987'de Çin'de kütüphanecilik literatürünün içerik analizini yapmıştır. Bu çalışmada, 1985 yılı için, Çin'de üç kütüphanecilik dergisi incelenerek mesleki ve bilimsel iletişimin karakterleri ortaya çıkarılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, batıda kütüphanecilik hakkında yazılanlarla karşılaştırılmış ve Çin'de kütüphaneciliğin sürekli bir gelişme içinde olduğu sonucuna varılmıştır (Aktaran: Erdoğan, 1999).

Atkins ABD'de 1988'de yaptığı bir araştırmada 1975-1984 yılları arasında 9 kütüphanecilik dergisinde yayımlanan araştırmaların konu yönelimleri araştırılmıştır. Araştırmaların niteliksel analizinin yapılması amaçlanmıştır. Yapılan içerik analizi sonucu 58 konu tespit edilmiştir. Bu konular kütüphane yönetimi gibi popüler konulardan başlayarak kütüphane bütçesi gibi pek popüler olmayan konulara kadar uzanmıştır. Araştırmacı ihmal edilmiş, ancak önemli olan konuları ortaya çıkararak kütüphanecilik mesleği hakkında neler yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Aktaran: Şahin, 2001).

Allen ve Reser'in 1990 yılında yaptığı bir çalışmada kütüphanecilik araştırmalarında içerik analizi yönteminin nasıl kullanıldığı araştırılmıştır. Bu araştırmada içerik analizi yönteminin kütüphanecilikte birçok problemi çözmek için kullanıldığı ortaya çıkmıştır. İncelenen araştırmalarda içerik analizinin yöntem olarak doğru kullanılmadığı ortaya çıkmıştır. Bazı araştırmalarda yöntemin nasıl uygulandığı hiç belirtilmemiştir. Bir araştırma yönteminin doğru kullanılıp kullanılmadığı içerik analizi yapılarak araştırılmıştır.

Metallinos ve arkadaşlarının (1990) çalışmasında, Avustralya, Yunanistan, Japonya, İsveç ve Amerika'daki ortaöğretim coğrafya ders kitaplarındaki sözel ve görsel içeriğin kullanımı incelenmiştir. Seçilmiş kitapların her biri için metinler, resimler, haritalar ve tabloların miktarları hakkında deneye yönelik veriler toplanmıştır. İçerik değerlendirmesi yapıldıktan sonra; metinlerin, resimlerin ve sayfaların tasarımı biçimsel olarak değerlendirilmiştir.

Sonuçlar şunları göstermektedir:

- Avustralya coğrafya kitapları, orta boyutta ve en fazla bilgi yoğunluğuna sahiptir,
- Yunan ders kitapları, oldukça küçük ve bilgi yoğunluğu da oldukça azdır, dolayısıyla az metin ve az miktarda da haritaya sahiptir,
- Japon ders kitapları, en küçük boyda, metin çok, fakat harita az ve en gösterişli etkiye sahiptir.
- İsveç ders kitapları oldukça geniş ve büyük boydadır. Metin; başlıklar ve alt başlıklar tarafından örgütlenmiş durumdadır ve kitap birçok haritaya sahiptir, fakat geniş resimler azınlıkta kalmıştır.
- Amerikan ders kitapları ise en büyük boyda fakat bilgi yoğunluğu en az durumda olmaktadır. Biraz haritaya ve ortalama sayıda ve ölçüde resimlere sahiptir.

Reinwein'in (1992) çalışmasında metne uygun resimlemeleri olan sayfa tasarımı kitapların genç okurlar üzerindeki etki derecesi incelenmiştir: Araştırmaya Montreal'deki sekiz okuldan Fransızca konuşan (400) üçüncü sınıf öğrencileri katılmıştır. Üçüncü sınıfın kitabı hayvanlarla ilgilidir. Sekiz çeşit hazırlanan kitapçıkta, metin ve resimleme açısından sayfa tasarımları farklı yapılmıştır. Bazılarında resimlemelerle metinlerin eşleştirilmesi düzenli, bazılarında düzensiz yapılmıştır. Konular boşlukların doldurulması ve metnin okunmasını gerektirmektedir. Yanıtlar ve boşluk doldurmadaki sözcük denemeleri orijinal metindeki sözcüklerle karşılaştırılmıştır. Sonuçta, resimle, ilgili metnin aynı sayfada olduğu kitapçıkta en iyi kavrama gerçekleşmiştir. Metin ve resmin birlikte olduğu en iyi sayfa tasarımı olarak sağ sayfa belirlenmiştir. Bu tasarım kavramayı olumlu etkilemiştir. Diğer seçeneklerin (resmi takip eden metin, veya resimden önce metin) kavramaya etkisi çok az olmuştur.

Nixon (2001) çalışmasında, biyoloji ders kitabının bilişsel yararlarını, maliyetini ve 10. sınıf biyoloji sınıfında öğrenme ve değerlendirme sürecinde öğrencilerin türettiği fotografik imgeleri değerlendirmiştir. Çalışmada öğrencilerin karmaşık biyolojik süreçleri anlama düzeyini değerlendirmek için fotografik imge kullanımları incelenmiş ve bu amaçla Wandersee'nin (2000) 20-Q Imgeye Dayalı Biyoloji Test Maddesi Tasarımı (20-Q Model) kullanılmıştır. Scalemaster R ve PC Interface kullanarak da öğrencilerin ders kitabını gözden geçirmeleri

incelenmiştir. Kitapta bulunan fotoğraflar, diyagramlar ve diğer gösterimler, kitapta yer alan grafiklerin yüzdesine karar vermek için ölçülmüştür.

Lise biyoloji ders kitabının % 24'ü kitabın maliyetine önemli ölçüde etkide bulunan fotografik imgelerden oluşmasına karşın, öğretmen ve öğrenciler imgeleri öğrenme için değerli olanaklar olarak görmek yerine, biyolojik hava yaratmak için estetik öğeler olarak değerlendirmiştir. Amerika Fen Bilimi Geliştirme Derneği (American Association fo the Advencement of Science) tarafından yapılan incelemelerde kitabın çoğunda çok sayıda resimleme olduğu, ancak bunların nadiren yararlı olduğu görülmüştür. Çünkü bu resimlemeler çok soyuttur, uygun olmayan açıklamalarla doludur ve çok karmaşıktır. Ek olarak öğrenciler, kitap imgelerini yorumlamayı bir kez öğrendikten sonra, bu bilgiyi kendi türettiği imgelerle uygulama, kavramsal anlayışın artmasına da yardımcı olabilir.

2.8. Türkiye'de Yapılan Araştırmalar

Türkiye'de ders kitaplarının içerik analizi ve değerlendirmesine yönelik yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır:

Gökdağ (1986) açık öğretim basılı materyallerini uzman grubu ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre davranışsal amaçların ve ünitelerin uygun olarak yazılmadığı ve ünitelerin öğrencileri çalışmaya güdülemekte yetersiz olduğu bulunmuştur.

Özer (1993) tarafında öğretmen davranışlarının uzaktan öğretim yaklaşımıyla kazandırılmasını değerlendirmek amacıyla yapılan araştırmada, öğretmenlerin çoğunun basılı gereçlerden etkili biçimde yararlandıkları ve yararlanma durumları ile başarıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Esirgemez (1995), ilkokul matematik ders kitaplarının öğrenmeyi sağlamadaki katkıları konusunda öğretmen görüşlerini almıştır. Öğretmen

görüşlerine dayanarak, ilkokul matematik ders kitaplarının genelde yetersiz olduğu sonucuna varmıştır.

Aypay (1995) tarafından yapılan araştırmada Açık Öğretim Lisesi öğrencilerinin ders kitap ve notlarındaki değerlendirme sorularının yeterli olmadığı ve öğrencileri araştırma yapmaya güdüleme özelliği açısından yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Teker'in (1996) araştırmasında, AÖL öğrencileri; ders kitap ve notlarının yazım dilinin kolay anlaşılması, konularda neler öğrenileceğine ilişkin açıklamaların yeterli bulunması, konuların nasıl çalışılacağına ilişkin açıklamaların yeterli bulunması, her konunun sonunda konuyu bütünüyle özetleyen bir bölümün yer alması, konularda yeni geçen kavram ve terimlerin tanımlarının ayrıca verilmesi, konuların sonunda öğrenme düzeylerini kontrol etmek amacıyla yeterli sayı ve kapsamda soruya yer verilmesi, konuların daha iyi anlaşılmasını sağlayacak görsel öğeler yer verilmesi ve konuların sonunda başvuru kaynakları listesinin yer alması özellikleri açısından orta düzeyde yeterli bulmuşlardır.

Yalın (1996) yaptığı araştırmada Talim ve Terbiye Kurulu'nun onayından geçen altı ilköğretim yedinci sınıf Milli Coğrafya ders kitabını şema kuramına göre yardımcı unsurlar ve metin tutarlılığı açılarından değerlendirmiştir. Araştırmada, incelenen ders kitaplarının bilgilerin öğrenilme ve hatırlanmasında etkili olan yardımcı unsurlar ve metin tutarlılığı açılarından yetersiz ve tutarsız oldukları tespit edilmiştir. Ancak, incelenen bütün kitapların bütün yardımcı unsurlar açısından yada aynı konularda yetersiz olduklarını söylemenin imkânsız olduğu belirtilmiştir. Kitaplar arasında bazı unsurlar açısından çok büyük farklılıklar gözlenmiştir. Bu sonuç ayrıca ders kitaplarının dikkatlice incelendikten sonra seçilmeleri ve öğretme-öğrenme sürecinde tek bir kitaba bağlı kalınmaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Erdoğan (1999) tarafından yapılan araştırmada çocuklara yönelik bir inceleme yapılmamış yalnız Türkiye'de 1996-1998 yıllarında yayımlanan 286 çocuk kitabı 25 ölçüte göre analiz edilmiştir. Analiz sonucunda Türkiye'de çocuk

kitapları üretiminde niceliksel ve niteliksel yetersizliklerin bulunduğu doğrulanmıştır.

Matematik ders kitaplarının bugünkü ve gelecekteki durumunu incelemek üzere Alkan ve diğerleri tarafından 1998 yılında bir araştırma yürütülmüştür. Araştırma için öncelikle Ders Kitapları Sorun Tarama Ölçeği hazırlanmıştır. Bu amaçla İzmir ilinde farklı okullardaki öğretmen ve öğrencilere açık uçlu bir soru yöneltilerek matematik ders kitaplarının yeterliliği ve gelecekte nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşleri alınmıştır. Öğretmen ve öğrencilerden alınan ortak görüşler doğrultusunda 30 maddelik ölçek oluşturulmuştur. Bu ölçek, Ege Bölgesi'nden sekiz okul ve diğer bölgelerden 23 okuldaki öğretmen ve öğrencilere uygulanmıştır. Elde edilen veriler okul, bölge, cinsiyet, öğretmen ve öğrenci gibi değişkenler dikkate alınarak analiz edilmiştir. Araştırmada, hazırlanan ders kitaplarının birbirine fazlasıyla benzediği; kitapların grafik, şekil ve çizelge yönünden yetersiz kaldığı; öğretmen ve öğrencilerin ders kitaplarından farklı beklentileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gürkan ve Gökçe (2000) tarafından ilköğretim ilkokuma-yazma ders kitapları öğretmen ve velilerin görüşlerine göre incelenmiştir. Araştırmada ilkokuma-yazma ders kitaplarının çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek, yaratıcılığını geliştirebilecek ve aktif olmasını sağlayacak niteliklere yeterince sahip olmadığı, cilt ve kağıt kalitesinin yeterince uygun olmadığı, resimlerin tamamının çizim niteliği taşıdığı, fotoğrafların yer almadığı, resimlerin renklerinin çoğunlukla soluk, konunun içeriği ile çok uyumlu olmadığı, kitapların genellikle öğretmenler tarafından seçildiği ve velilerin görüşlerinin alınmadığı belirtilmektedir.

Şahin (2001) liselerde okutulmakta olan lise 1. sınıf matematik ders kitaplarını değerlendirmiştir. Değerlendirme amacıyla öğretmen ve öğrenci görüşlerini almıştır. Bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlara göre lise 1. sınıflarda okutulan matematik ders kitaplarının öğrenmeyi sağlamadaki ve ÖSS'ye katkılarının öğretmen anketinin sonuçlarına göre yeterli olduğu söylenebilir. Ancak öğrenci anketi sonuçlarına göre kullanılan kitapların yeterli olmadığı ve yeniden gözden geçirilmesi gerekli olduğu kanısına varılmıştır.

Şimşek (2001), Lise 3. sınıf matematik ders kitaplarının ve derslerinin öğrenmeyi sağlamadaki katkıları üzerinde çalışılmıştır. Öğretmen ve öğrenciler ders kitaplarını biçim ve içerik yönünden yetersiz bulmuşlardır.

Kabapınar (2001), araştırmasında işlevleri ve kavramsal anlamaya katkıları açılarından Türk ve İngiliz Fen ders kitaplarındaki görsel öğeleri incelemiştir. Araştırmacı tarafından ders kitaplarını söz konusu açılardan inceleyebilmek için bir ölçek geliştirilmiştir. İnceleme örneğinin ana başlıklarını dekorasyon, organizasyon, yönlendirme, özetleme, tasvir ve düşündürme amaçlı görsel öğeler oluşturmuştur. Araştırmada altı adet orta öğretim dokuzuncu sınıf Türk kimya ders kitabı, yedi adet ilköğretim sekizinci sınıf Türk fen bilgisi kitabı kademe üç ve kademe dörtten on bir İngiliz fen ve kimya ders kitabı olmak üzere 24 kitap incelenmiştir. İnceleme sonuçları;

- a. Her iki ülke ders kitaplarında yer alan görsel öğelerin büyük bir bölümünün tasvir amaçlı kullanıldığını,
- b. Türk ders kitaplarında yönlendirme, özetleme ve düşündürme amaçlı görsel öğelerin bulunmadığını,
- c. İki ülke ders kitaplarının tasvir amaçlı görsel öğelerin içerikleri açısından farklılık gösterdiğini,
- d. Görsel öğelerin İngiliz ders kitaplarında Türk ders kitaplarına oranla daha çok kullanıldığını göstermiştir.

Keleş (2001) fizik ders kitaplarını değerlendirme ölçeği geliştirerek fizik öğretmenleriyle mülakatlar yapmıştır. Yapılan mülakatlar sonucunda öğretmenlerin günümüzde kullanılan fizik ders kitaplarını yeterli görmedikleri belirlenmiştir.

Coşkun (2002) yılında polis eğitim kurumlarında okutulan inkılap tarihi ders kitaplarının içerik analizi yapılmıştır. Bu başlık altında Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihsel gelişimi incelenmiş, Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçişin kitaplarda yeterince incelenmediği görülmüştür. Bu süreçte cumhuriyet ve demokrasi kavramlarının öğrenciye anlatılış şekli de değerlendirilerek üzerinde daha fazla durulması gerektiği vurgulanmıştır.

Öğrencinin geçmiş bugün ve gelecek arasında ilişki kurması açısından kitapların bu süreci takip edişleri de araştırılan unsurlardan birisidir. Bu bağlamda öğrenciye güncel ve yakın tarihi ilgilendiren bilgilerin verilmesi için Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ders konusu olarak verilmesi gerçeği ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma evreni ve örneklem, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin bilgiler verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

İlköğretim 8. sınıf Bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirmesinin ve içerik analizinin yapılmasını amaçlayan bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır.

Tarama modelleri, geçmişte yada halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde “gözleyip” belirleyebilmektir. Genel Tarama Modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü yada ondan alınacak bir grup, örnek yada örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. (Karasar, 2004, 77-79)

Araştırmada kitaplar değerlendirilirken iki ölçek kullanılmıştır. Ölçeklerden birisi Alpan (2004) tarafından belirlenen “görsel tasarım ilkeleri” formu diğeri ise Çırpan (2004) tarafından belirlenen “ders kitabı özelliklerine uygunluk değerlendirme formu”nun içerik bölümünden alınan “içerik analiz ölçeği”dir. Görsel tasarım ilkeleri formu incelenen kitaplarda yer alan görsel öğeleri, içerik ölçeği ise incelenen kitapların içerik analizini araştırmak için kullanılmıştır. (EK 1 ve EK 2)

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmada görsel tasarım ilkelerine uygunluk ve içerik analizi açısından ilköğretim sekizinci sınıf ders kitapları incelenmiştir. Bu araştırmada Türkiye’de çeşitli yayınevleri tarafından basılmış ve Talim Terbiye Kurulu’nca onaylanmış Bilgisayar-5 ders kitapları evren olarak kabul edilmiştir. İncelenen kitaplar, yazarları ve yayınevleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Talim Terbiye Kurulu’nca Onaylanmış İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitapları, Yazarları Ve Yayınevleri

Ders Kitabı	Yazar	Yayınevi
Bilgisayar(4 -5- 6- 7- 8)	H.A.Doğan, S.İlikli, A.Deniz, B.Binboğa, T.C Koca, Z.Gürpınar, H.Ü.Atapek, S.Bican, N.Akdağ, F.Ekmekçioğlu, A.Ş.Fildiş, S.Kuzucu	Milli Eğt. Yay.
Bilgisayar 5	T. Karaçay- A. Karaçay	Fırat Yay.-Ank.
Bilgisayar 5	A.Tarcan- M.Altınış	Okyay Yay.-Ank.
Bilgisayar 5	F.A.Bilgi- M.Özişik	Mutlu Yay.-İst.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada gerekli olan veriler iki ölçek aracılığıyla elde edilmiştir. Ölçeklerden ilki “görsel tasarım ilkeleri ölçeği”dir. İkincisi ise “içerik analiz ölçeği”dir.

Alpan (2004) tarafından belirlenen “görsel tasarım ilkeleri” farklı kitaplıklardan ve elektronik kütüphanecilik hizmetlerinden yararlanılan kapsamlı bir alan yazın taraması sonucunda oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin sınıflandırılmasıyla oluşturulan 52 maddelik görsel tasarım ilkelerinin ön taslağı,

anlaşılabilirlik ve dil açısından beş uzmanın eleştirisi doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Yeniden biçim verilen taslak 50 maddeye düşürülmüştür. Belirlenen maddeler içeren veri toplama formu 30 kişiden oluşan uzman grubun değerlendirmelerine sunulmuştur. Eğitim bilimleri, eğitimde program geliştirme, eğitim teknolojisi ve grafik tasarım alanında uzmanlığı olan grubun seçiminde, ders kitapları konusunda akademik çalışmalarda bulunmuş olmalarına özen gösterilmiştir. Veri toplama formları şehir dışındaki uzmanlara elektronik posta yoluyla, Ankara içindekilere de elden ulaştırılmıştır. Yaklaşık iki ay sonunda ancak 18 veri toplama formu doldurulmuş olarak elde edilebilmiştir. Elli maddelik formda her bir maddenin uygunluğuna ilişkin uzman değerlendirme puanlarının standart sapması ve aritmetik ortalaması alınmıştır. Standart sapma değeri 1 ve daha düşük, ortalaması 4 ve daha yüksek olan 48 madde ile tanımlanan ilkeler ders kitaplarının görsel tasarımında temel alınmıştır. İlköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu değerlendirilirken bu 48 maddelik form kullanılmıştır. (EK 1)

Görsel tasarım ilkelerinin ilk bölümünü metin tasarımı oluşturmaktadır. Metin tasarımında ilk olarak tipografik özellikler incelenmiştir. Bu özellikler şunlardır:

1- Yazı boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu (İlköğretim birinci sınıflar için 20-24 punto, ikinci sınıflar için 18 punto, üçüncü sınıflar için 14 punto, dördüncü sınıflar için 12, beşinci sınıflar için 11, daha üst sınıflar için 10 punto büyüklüğünde yazı kullanılması)

2- Yazı karakterinin okunabilirliği (Genelde başlıklarda ve ilköğretim düzeyindeki öğrenciler için metin içinde tırnaksız (şerifsiz), yalın küçük harf karakterinin kullanılması)

3- Yazı renginin ya da ton değerinin etkili kullanılması (Okunabilirlik açısından yazının zemin rengi ile çok fazla zıtlık oluşturmaması. Örneğin seçilen yazı karakterlerine bağlı olarak beyaz zemin üzerindeki yazının %80 siyah kullanılması)

4- Satırlar arası yatay yada dikey boşluğun dengeli kullanılması (Dikey boşluk olarak satır aralarının normal (1,5) olması ve başlıklar, paragraflar arasındaki boşlukların ise tutarlı biçimde aşamalı (hiyerarşik) kullanılması. Gerektiğinde metin düzenlemede sağa ya da sola dayalı bloklama yöntemi kullanılarak gözü rahatlatıcı yatay boşlukların oluşturulması)

5- Dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili tasarlanması (Koyu, italik, renkli, yazı çeşitlerinin bütünlüğü bozmayacak biçimde çarpıcı tasarlanmış olması, metin içinde olumsuzluk bildiren sözcükler dışında altını çizmek ve büyük harf kullanılmaması)

6- Satır uzunluğunun okunabilir ölçülerde olması (En çok 18-24 cm yada 8-12 sözcük arasında olması)

7- Sözcükler arası boşlukların dengeli olması (Tutarsız boşluklar nedeni ile okumayı kesintiye uğratmaması için otomatik olarak tam bloklama kullanılmaması, diğer bir deyişle yanlardan bloklama kullanılmaması)

8- Harflerin arasındaki boşlukların dengeli olması (Harflerin iç boşluklarının ve sözcük içindeki boşlukların optik olarak düzenlenmesi (harflerin karakterlerine göre dizilmesi) ve harflerin içlerinin kapanmaması için çok kalın harf karakteri kullanılmaması)

9- Metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilmesi (Görsel ve anlam bütünlüğü açısından paragraftaki son satırın diğer sayfanın başına ve ilk satırın sayfa sonuna gelmemesine özen gösterilmesi)

Metin tasarımında ikinci olarak metin örgütleyicileri incelenmiştir. Metin örgütleyicilerinde ölçek şu şekilde devam etmektedir;

10- Başlıkların etkili düzenlenmesi (Başlıkların olabildiğince kısa olması, uzun alt başlıklarda küçük harf kullanılması. Ana, alt ve yan başlıkların farklı karakterlerde ve harf boylarının aşamalı düzenlenmesi (ör: bölüm başlığının 22 punto, alt ve yan başların ise metin başlığından 1-2 punto küçük olması gibi)

11- İçindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmesi (Sayfa tasarımı biçimine, metinde kullanılan başlık sistemine ve içeriği tanıtmaya amacına uygun olarak rahat okunabilir biçimde düzenlenmesi)

12- İçindekiler listesinin dikkat çeken biçimde düzenlenmesi (Gerektiğinde tanıtım amacına hizmet edici resim, şema, grafik etkiler kullanılarak öğrencinin ilgisine sunulması)

13- Kutuların amaca kısmen uygun kullanılması (Süs amaçlı gereksiz çerçeveler biçiminde kullanılmaması, gerekirse metinden ayrı olarak dikkat çekmesi istenen özet, soru, senaryo gibi etkinliklerde sayfa tasarımına uygun olarak kullanılması)

14- Her bölüm için ilgili başlık listesinin hazırlanması (Bölüm başında ana ve alt başlıkların içerik hedeflerine ve sayfa tasarım biçimine uygun olarak yer alması)

15- Sözlük düzenlemesinin yapılması (Bilinmeyen sözcükler ve teknik terimler için kitap sonunda bir sözlüğe yer verilmesi)

16- Kaynakça düzenlemesinin yapılması (Metin içinde kullanılan kaynaklara kaynakçada yazım kurallarına ve öğrenci düzeyine dikkat edilerek yer verilmesi)

Görsel tasarım ilkelerinin ikinci bölümünü görsel öğelerin tasarımı oluşturmaktadır. Ölçek aşağıdaki maddelerle devam etmektedir;

17- Görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunmaları (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin metin içeriğine uygun, yaratıcı, yönlendirici, düşündürücü, mesajı özetleyici ve bilgilendirici biçimde tasarlanmaları)

18- Görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcı olması (Resimleme, fotoğraf, şema, vb. görsel öğelerin öğrencinin imgelem gücünü harekete geçirici, onlarda heyecan duygusunu uyandırıcı ve estetik beğenilerini güçlendirici biçimde tasarlanmış olması)

19- Resimlemelerde desenin sağlam olması (Resimlemelerde kullanılan figürlerin hareketlerine dikkat edilerek sağlam çizilmiş olması, örneğin oturan bir figürün izleyende o duyguyu uyandırması)

20- Tasarımda yalınlık ve basitlik ilkesine uyulması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğeleri oluşturan biçimlerin ne tam gerçekçi ne de tam soyut olması. Yalın anlaşılır ve mesajın gerektirdiği kadar detay kullanılması)

21- Görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması (Bir görsel öğeye bakarken göz hareketlerinin daha çok sol üst köşede odaklandığı bulgusundan hareketle içerik elveriyorsa vurgulanması gereken öğelerin sol üst köşeye yerleştirilmesine dikkat edilmesi)

22- Görsel öğelerde öğrenci düzeyine uyulması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğelerin öğrencilerin yaşantılarına, onların somut deneyimlerine uygun olması)

23- Görsel öğelerin renkli olması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğelerin özellikle ilköğretim birinci devrede renkli olması fakat çok sayıda renk kullanılmaması):

24- Tasarımda bütünlük ilkesine uyulması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğelerin içindeki tüm elemanların bir konu ile ilgili olarak bütünlük içinde düzenlenmiş olması)

25- Çizginin amaca uygun kullanılması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğeleri tasarlamada kullanılan çizginin (iskeletin) genellikle yön duygusu için kullanılması. Özel olarak ise örneğin, eğik, kıvrımlı çizgilerin hareket duygusu için; yatay çizgilerin gerginlik için ; dikey çizgilerin ise kesinlik ve yönerge ifadesi için kullanılması)

26- Tasarımda denge ilkesine uyulması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğeleri tasarlamada kullanılan elemanların dengeli bir biçimde yerleştirilmiş olması, simetrik dengeyi kullanmaktan kaçınılması, hareket ve dikkat çekme özelliği açısından asimetrik dengenin kullanılması. Boşluk doluluk oranına dikkat edilmesi)

27- Rengin amaca uygun kullanılması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğelerde yer alan obje ve figürlerin renklerinin, önemli bilgi ve ayrıntılara ışık tutacak, benzerlik ve farklılıklara işaret edecek, estetik duygu uyandıracak biçimde kullanılması)

28- Görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun kullanılması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğelerin içeriği ayrıntı gerektiriyorsa boyutların büyük ve geniş tutulması)

Görsel tasarım ilkelerinin üçüncü bölümünü sayfa tasarımı oluşturmaktadır. Ölçek aşağıdaki maddelerle devam etmektedir;

29- Belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlanması (Tasarımda tüm sayfalarda ve kitabın bütününde sayfa düzeni, yazı karakteri, satır boşluğu, kenar boşluk ayarları vb. tipografik öğelerde ve görsel öğelerde birbiriyle uyumlu (estetik kaygıyla ve özgün bir biçim anlayışıyla) bir bütünlük ve devamlılık oluşturma)

30- Görsel öğelerin okuma akışını engellememesi (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin okuma akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmesi. Başlığın altına ve metnin ortasına paragraf arasına yerleştirilmemesi, metin ile görsel öğeler arasında 4 mm dolaylarında hayli bir çerçevenin bırakılması)

31- Görsel öğelere yeterince yer verilmesi (Öğrencinin imgesel düşünmesi açısından resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelere sayfa tasarımında öğrenci düzeyine göre yeterince yer verilmesi)

32- Görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareketin sağlanması (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin yerleştirilmesinde monotonluktan uzak durulması. Devamlı çerçeve içine alınmaması, hep aynı yerlere yerleştirilmemesi, hep aynı büyüklükte olmaması vb.)

33- Görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alması (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin ilgili metnin hemen yanında üstünde veya altında yer alması)

34- Boşlukların etkili kullanılması (Sayfa düzenlemede öğrencinin zihnini karıştıracak, sıkışık ve kalabalık etkiden uzak durulması)

35- Karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi (Karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesi)

36- Sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlenmesi (Sayfa numarasının metinden bağımsız olarak tasarlanması)

Görsel tasarım ilkelerinin dördüncü bölümünü kapak tasarımı oluşturmaktadır. Ölçek aşağıdaki maddelerle devam etmektedir;

37- İçerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olması (Kapak tasarımının içerik ve sayfa tasarımı ile biçim anlayışı bakımından tutarlı olması)

38- Sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazılması

39- Kapak bilgilerine dikkat edilmesi (Kitabın kapağında ve sırtında yayın evi, yazar, kitap adı ve öğrenci sınıf düzeyinin yazılmış olması. İç kapakta ise kapak bilgileri dışında kapak, sayfa tasarımcısı ve resimleyenini yani tasarımcının adlarının bulunması)

40- Yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesi (Karmaşık bir etki yaratmaması için kapakta çok çeşitli yazı karakterlerinin kullanılmaması)

41- Ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlanması (Kapağın ön, arka, ve sırt kısmının birlikte bir bütünlük içinde, birbirleriyle ilişkili ve tutarlı olarak düzenlenmesi)

42- Kapağın estetik ve albenili hazırlanması (Kapak tasarımında kullanılan görsel öğelerin, yazıların ve diğer elemanların düzenlenmesinde estetik ve ilgi çekici, özgün bir biçim anlayışını yansıtması)

Görsel tasarım ilkelerinin beşinci bölümünü Üretime yönelik dış yapı özellikleri oluşturmaktadır. Ölçek aşağıdaki maddelerle devam etmektedir;

43- Kitap boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu (Ders kitabı boyutlarının ilköğretim birinci devre 1, 2, ve 3. sınıflar için (büyük boy) A4 boyutlarının, diğer düzeyler için A5 ve B5 boyutlarının kullanılması)

44- Kitap kapağının dayanıklı ve sağlam olması (Kitap kapaklarının mukavva cilt veya kalın bristol (220-280 gr/m²) kartondan yapılmış olması, üzerine lak veya selefon kaplanmış olması)

45- Kitabın kağıt kalitesine ve kullanımına dikkat edilmesi (Kitabın 90gr/m²'lik birinci hamur veya mat kuşe kağıda basılması, kat izi, buruşukluk, çapak gibi kesim ve katlama hatalarının bulunmaması)

46- Kitap cildinin dayanıklı ve sağlam olması (Kitap ciltlemesinin sağlamlık ve sayfaların kolay çevrilebilmesi açısından sırttan dikişle yapılmış olması veya amerikan tutkalı ile yapıştırılmış olması, tel zimba kullanılmaması)

47- Baskının net, düzgün ve temiz yapılması (Baskıların sayfanın arka yüzüne geçmemiş olması, kir, leke, vb. bulunmaması. Arka ve ön sayfalardaki satırların ve boşlukların ışığa tutulduklarında çakışmış olmaları. Fotoğraf ve resimlerin değer yitirmeden net basılmış olması)

48- Kağıdın doku yönüne dikkat edilmesi (Kağıdın doku yönünün (kağıt suyunun) sayfanın kolay çevrilmesi için kitap sırtı ile aynı doğrultuda olması)

Kitabın içerik analizi yapılırken Çırpan (2004) tarafından belirlenen “ders kitabı özelliklerine uygunluk değerlendirme formu”nun içerik bölümünden alınan “içerik analiz ölçeği” kullanılmıştır. Çırpan (2004) bu ölçeği geliştirirken Talim Terbiye Kurulu’nun kitap değerlendirme ölçütlerini esas almıştır. Geliştirilmiş olan ölçek için uzman görüşlerine başvurmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik değerlendirmesi yapılmıştır. (EK 2)

İlköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının içerik analizinde toplam 31 sorudan oluşan bir ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin maddeleri şu şekildedir:

1. Kitapta verilen bilgiler bilimsel verilere uygun, sınanmış ve doğruluğu kanıtlanmış bilgilerdir.
2. Kitapta yer alan konular uygun olarak sıralanmış ve basamaklandırılmıştır.
3. Kitabın içeriği, ilköğretim okulu programında (Bilgisayar Dersi Programında) öngörülen hedef ve hedef davranışları kazandırabilecek niteliktedir.
4. Ünite sayısı yıllık ders saati ile orantılıdır.
5. Her ünitenin giriş bölümünde o ünitenin hedef ve hedef davranışları verilmiştir.
6. Kitapta konuların işlenişinde bu konularla diğer derslerin konuları arasında ilişki kurulmuştur.
7. Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları dikkate alınmıştır.
8. Konuların işlenişinde öğrencilerin ilgileri dikkate alınmıştır.
9. Konuların işlenişinde öğrencilerin yetenekleri dikkate alınmıştır.
10. Konuların işlenişinde öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınmıştır.
11. Konuların işlenişinde öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmıştır.
12. Konuların işlenişinde yakından uzağa ilkesine uyulmuştur.

13. Konuların işlenişinde kolaydan zora ilkesine uyulmuştur.
14. Konuların işlenişinde bilinenden bilinmeyene ilkesine uyulmuştur.
15. Konuların işlenişinde basitten karmaşığa ilkesine uyulmuştur.
16. Konuların işlenişinde somuttan soyuta ilkesine uyulmuştur.
17. Konuların işlenişinde izlenen yöntem, etkili bir öğretim süreci için uygundur.
18. Kitapta yer alan konular gerçek yaşam ile yeterince bağlantılıdır.
19. Kitapta yeni bir kavram ele alınırken daha önceki kavramlarla ilişki kurulmuştur.
20. Birbirleriyle ilişkili kavramlar bir bütün halinde verilmiştir.
21. Kitapta geçen kavramların ve becerilerin farklı disiplinlerdeki kullanımına ilişkin örnekler verilmiştir.
22. Kitapta öğrencilere kazandırılacak bilgi ve beceriler için yeteri kadar örnek verilmiştir.
23. Kitapta konular işlenirken öğrencilere öğrendiklerini günlük yaşama ve gerçek problem durumlarına uygulayabilmeleri için olanak verilmiştir.
24. Kitapta öğrencilerin konular arasında bağ kurmalarını sağlayacak tekrar bölümleri vardır.
25. Her ünitenin sonunda özet verilmektedir.
26. Kitaptaki resim, çizim ve şemalar metnin içeriğine uygun ve tutarlıdır.

27. Kitaptaki resim, çizim ve şemalar öğretim seviyesine uygun ve tutarlıdır.
28. Kitaptaki resim, çizim ve şemalar ünitenin özelliklerine uygun ve tutarlıdır.
29. Kitaptaki resim, çizim ve şemalar öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun ve tutarlıdır.
30. Kitaptaki bilgi ve becerilerin kazandırılması için verilen örnek ve resimlerde cinsiyet rolleri bakımından eşitlik vardır.
31. Kitap genel olarak değerlendirildiğinde öğrencinin derse motivasyonunu sağlayacak niteliktedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan “görsel tasarım ilkelerine uygunluk” ölçeğinde incelenen kitaplarda yer alan bütün görsel öğeler teker teker incelenerek ölçekteki özel alt alanlara göre değerlendirilmiştir.

Araştırmada kullanılan diğer bir ölçek olan “içerik analiz ölçeği”nde incelenen kitaplarda yer alan bütün yazılı metin içerik açısından değerlendirilmiştir.

3.5. Verilerin Çözümü Ve Yorumlanması

Kitapta kullanılan her iki ölçek içinde de “Evet” cevabı 2 puan, “Kısmen” cevabı 1 puan ve “Hayır” cevabı ise 0 puan olarak belirlenmiştir. Görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirmede kitapların önce genel bir değerlendirmesi, daha sonra metin tasarımı, görsel öğelerin tasarımı, sayfa tasarımı, kapak tasarımı ve üretime yönelik dış yapı özellikleri boyutlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi yapılmıştır.

Ölçeklerde kitaplar 10 üzerinden değerlendirilmiştir. 10 değerlendirmede bir kitabın alabileceği en yüksek puandır. Aşağıda ölçekleme ile değerlendirilmiş uygunluk düzeyi verilmiştir:

Uygun değil	:	0 – ≤ 2 arasındaki değerler
Kısmen uygun	:	2> – ≤ 4 arasındaki değerler
Orta düzeyde uygun	:	4> – ≤ 6 arasındaki değerler
Oldukça uygun	:	6> – ≤ 8 arasındaki değerler
Tamamen uygun	:	8> – ≤ 10 arasındaki değerler

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde elde edilen verilere dayalı olarak bulgular ve yorumlara yer verilmektedir. İlköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri ve içerik analizi ölçeklerine göre hesaplamalarında her kitabın tek tek değerlendirilmesiyle elde edilen sonuçlar verilmiştir. Daha sonra bu sonuçlar üzerinden karşılaştırmalar sunulmuştur.

Değerlendirmede bir kitabın görsel tasarım ilkelerine uygunluk açısından alabileceği en yüksek puan genel toplamda 96, metin tasarımında 32, görsel öğelerin tasarımında 24, sayfa tasarımında 16, kapak tasarımında 12 ve üretime yönelik dış yapı özelliklerinde 12 dir.

Değerlendirmede içerik analizi açısından bir kitabın alabileceği en yüksek puan 62 dir. Kitaplar ölçek değerleri 1 ile 10 arasında değişen bir ölçekle değerlendirilmişlerdir.

4.1. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Değerlendirmeleri

İlköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluk ölçeğine göre değerlendirmesinde toplam beş bölümden oluşan bir ölçek kullanılmıştır. Bu bölümler metin tasarımı, görsel öğelerin tasarımı, sayfa tasarımı, kapak tasarımı ve üretime yönelik dış yapı özellikleridir. Ölçek toplam 48 maddeden oluşmaktadır.

Tablo 2. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Aldığı Puanların Dağılımı

Yayınevi	Metin Tasarımı	Görsel Öğelerin Tasarımı	Sayfa Tasarımı	Kapak Tasarımı	Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri
Milli Eğitim Bakanlığı	Tipografik Özellikler 16 Metin Örgütleyicileri 14 Toplam: 30	24	15	12	11
Mutlu	Tipografik Özellikler 17 Metin Örgütleyicileri 11 Toplam: 28	20	14	8	12
Fırat	Tipografik Özellikler 16 Metin Örgütleyicileri 12 Toplam: 28	18	11	12	12
Okyay	Tipografik Özellikler 16 Metin Örgütleyicileri 11 Toplam: 27	14	10	8	5

Tablo 3. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Aldığı Toplam Puanlar

Yayınevi	Toplam Puan
Milli Eğitim Bakanlığı	92
Mutlu	82
Fırat	81
Okyay	64

Tablo 4. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Aldığı Puanların Ölçek Üzerinden Dağılımı

Yayınevi	Metin Tasarımı	Görsel Öğelerin Tasarımı	Sayfa Tasarımı	Kapak Tasarımı	Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri
Milli Eğitim Bakanlığı	Tipografik Özellikler 8,8 Metin Örgütleyicileri 10 Toplam: 9,4	10	9,4	10	9,2
Mutlu	Tipografik Özellikler 9,4 Metin Örgütleyicileri 7,9 Toplam: 8,8	8,3	8,8	6,6	10
Fırat	Tipografik Özellikler 8,8 Metin Örgütleyicileri 8,6 Toplam: 8,8	7,5	6,9	10	10
Okyay	Tipografik Özellikler 8,8 Metin Örgütleyicileri 7,8 Toplam: 8,4	5,8	6,3	6,6	4,2

Tablo 5. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Aldığı Puanların Ölçek Üzerinden Toplam Dağılımı

Yayınevi	Toplam Puan
Milli Eğitim Bakanlığı	9,6
Mutlu	8,5
Fırat	8,4
Okyay	6,7

Yukarıdaki bulgularda ilköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Görsel Tasarım İlkelerinin ilk bölümü olan Metin Tasarımının Tipografik Öğeler alt alanında Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 8,8 oranla tamamen uygun, Mutlu yayınları 9,4 oranla tamamen uygun, Fırat yayınları 8,8 oranla tamamen uygun ve Okyay yayınları 8,8 oranla tamamen uygun bulunmuştur. Tipografik öğelerde MEB yayınların “sözcükler arası boşluklar dengeli olmalı” ilkesine uymadığı, Okyay ve Fırat yayınlarının “yazı boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu” ve “metnin sayfa bütünlüğüne dikkat edilmesi” ilkelerine uymadığı, Mutlu yayınlarının ise “satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanılması” ilkesine bazı sayfalarda uymadığı gözlemlenmiştir.

Görsel Tasarım İlkelerinin ilk bölümü olan Metin Tasarımının Metin örgütleyicileri alt alanında, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 10 oranla tamamen uygun, Mutlu yayınları 7,9 oranla oldukça uygun, Fırat yayınları 8,6 oranla tamamen uygun ve Okyay yayınları 7,8 oranla oldukça uygun bulunmuştur. Okyay ve Fırat yayınlarının “içindekiler listesinin dikkat çeken biçimde düzenlenmesi” ve “her bölüm için ilgili başlık listesinin hazırlanması” ilkelerine uymadığı, Mutlu yayınlarının ise “kutuların amaca kısmen uygun kullanılması” ilkesine kısmen uymadığı belirlenmiştir.

Görsel öğelerin tasarımında, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 10 oranla tamamen uygun, Mutlu yayınları 8,3 oranla tamamen uygun, Fırat yayınları 7,5

oranla oldukça uygun ve Okyay yayınları 5,8 oranla orta düzeyde uygun bulunmuştur. Okyay yayınlarının “Görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunmaları”, “Resimlemelerde desenin sağlam olması”, “Tasarımda yalınlık ve basitlik ilkesine uyulması”, “Görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması”, “Görsel öğelerin renkli olması” ve “Rengin amaca uygun kullanılması” ilkelerine kısmen uymadığı, “Görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcı olması” ve “Görsel öğelerde öğrenci düzeyine uyulması” ilkelerine tamamen uymadığı gözlemlenmiştir. Fırat yayınlarının “Görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcı olması”, “Tasarımda bütünlük ilkesine uyulması”, “Çizginin amaca uygun kullanılması” ve “Görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun kullanılması” ilkelerine kısmen uymadığı “Tasarımda denge ilkesine uyulması” ilkesine tamamen uymadığı belirlenmiştir. Mutlu yayınlarının “Tasarımda yalınlık ve basitlik ilkesine uyulması”, “Görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması”, “Görsel öğelerin renkli olması” ve “Tasarımda denge ilkesine uyulması” ilkelerine kısmen uymadığı belirlenmiştir.

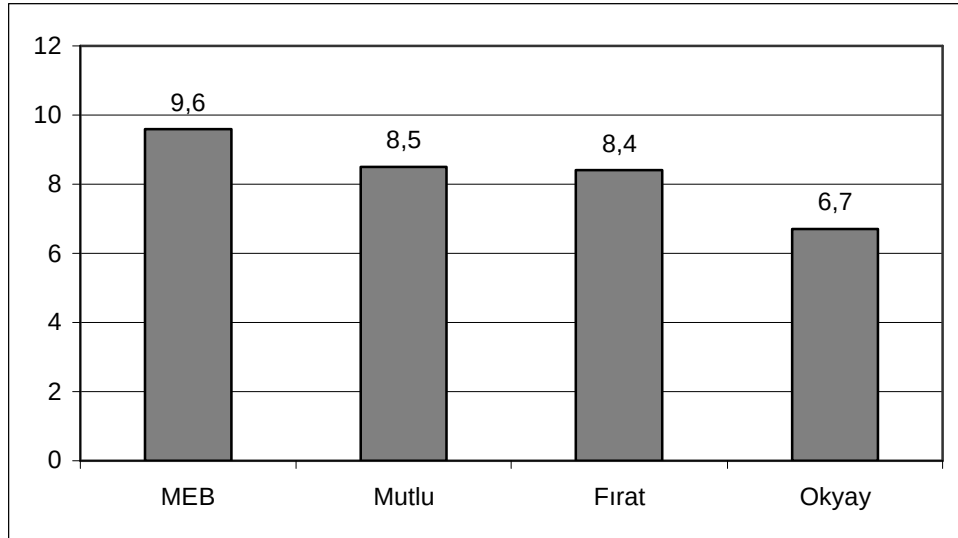
Sayfa tasarımında, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 9,4 oranla tamamen uygun, Mutlu yayınları 8,8 oranla tamamen uygun, Fırat yayınları 6,9 oranla oldukça uygun ve Okyay yayınları 6,3 oranla oldukça uygun bulunmuştur. Mutlu yayınlarının “Görsel öğelerin okuma akışını engellememesi” ve “Boşlukların etkili kullanılması” ilkelerine kısmen uymadığı Okyay yayınlarının “Görsel öğelerin okuma akışını engellememesi”, “Görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareketin sağlanması” ve “Boşlukların etkili kullanılması” ilkelerine tamamen uymadığı Fırat yayınlarının “Görsel öğelerin okuma akışını engellememesi”, “Görsel öğelere yeterince yer verilmesi” ve “Boşlukların etkili kullanılması” ilkelerine kısmen uymadığı, “Görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareketin sağlanması” ilkesine ise tamamen uymadığı belirlenmiştir.

Kapak tasarımında, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 10 oranla tamamen uygun, Mutlu yayınları 6,7 oranla oldukça uygun, Fırat yayınları 10 oranla tamamen uygun ve Okyay yayınları 6,6 oranla oldukça uygun bulunmuştur. Okyay yayınlarının “Kapak bilgilerine dikkat edilmesi”, “Yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesi”, “Ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlanması” ve “Kapağın estetik ve albenili hazırlanması” ilkelerine kısmen uymadığı, Mutlu

yayınlarının “Yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesi” ve “Kapağın estetik ve albenili hazırlanması” ilkelerine kısmen uymadığı ve “Kapak bilgilerine dikkat edilmesi” ilkesine tamamen uymadığı belirlenmiştir.

Üretime yönelik dış yapı özelliklerinde , Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 9,2 oranla tamamen uygun, Mutlu yayınları 10 oranla tamamen uygun, Fırat yayınları 10 oranla tamamen uygun ve Okyay yayınları 4,2 oranla orta düzeyde uygun bulunmuştur. Okyay yayınlarının “Kitabın kağıt kalitesine ve kullanımına dikkat edilmesi”, “Baskının net, düzgün ve temiz yapılması” ve “Kağıdın doku yönüne dikkat edilmesi” ilkelerine tamamen uymadığı, “Kitap cildinin dayanıklı ve sağlam olması” ilkesine ise kısmen uymadığı gözlemlenmiştir. MEB yayınlarının ise “Baskının net, düzgün ve temiz yapılması” ilkesine kısmen uymadığı belirlenmiştir.

4.2. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Karşılaştırılması

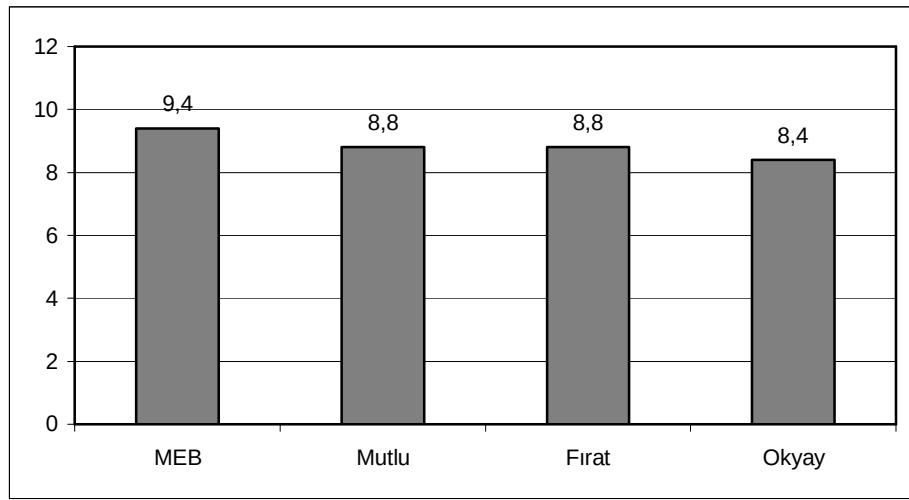

Şekil 1. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğine Göre Genel Karşılaştırılması

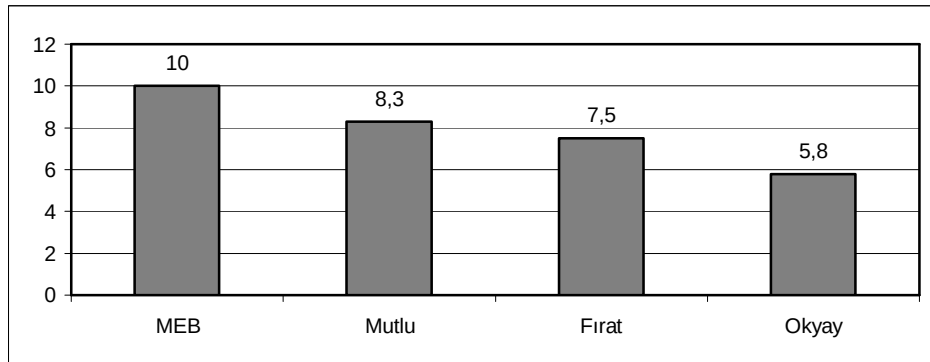
Şekil 1 incelendiğinde de görüldüğü gibi ilköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluk ölçeğine göre genel karşılaştırılması sonucu MEB yayınları diğer yayınevlerinden daha yüksek

bir uygunluk oranına sahiptir. En düşük uygunluk oranı ise Okyay yayınlarına aittir.

Şekil 2 göz önüne alındığında ilköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluk ölçeğinin metin tasarımı bölümüne göre karşılaştırılması yapılmıştır. Karşılaştırma sonucunda MEB yayınları diğer yayınevlerinden metin tasarımı bölümünde daha yüksek bir uygunluk oranına sahiptir. Mutlu ve Fırat yayınevleri aynı Okyay yayınevi ise diğerlerinden daha düşük bir uygunluk oranına sahiptir.

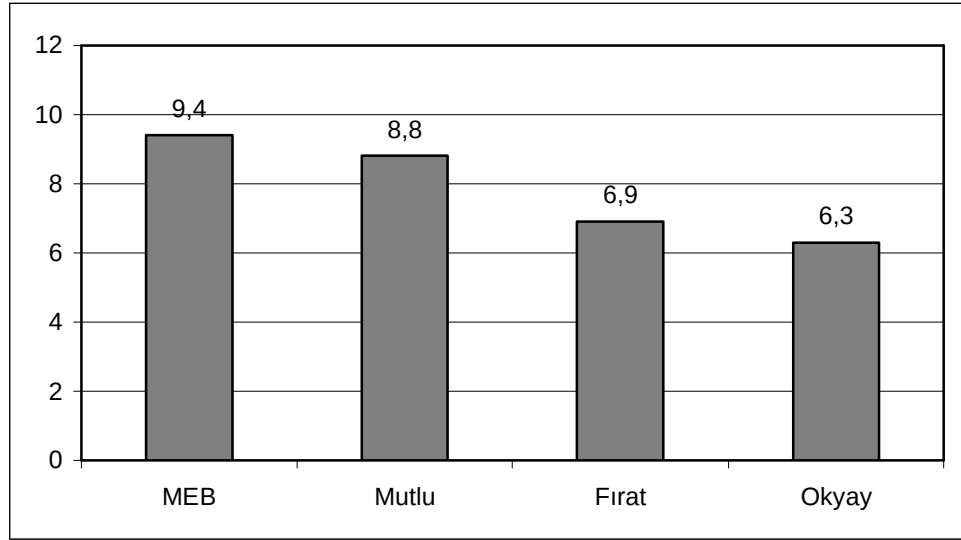

Şekil 2. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğinin Metin Tasarımı Bölümüne Göre Karşılaştırılması

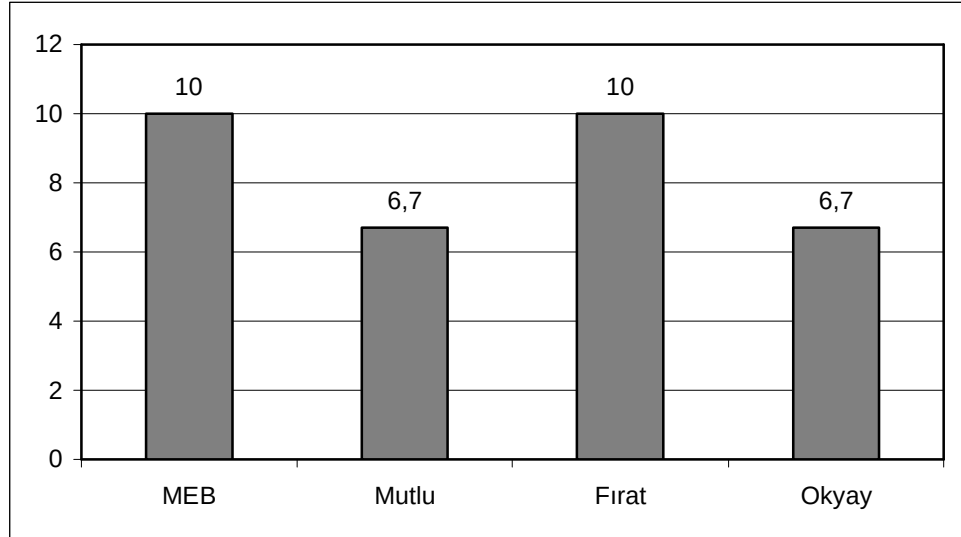
Şekil 3. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğinin Görsel Öğelerin Tasarımı Bölümüne Göre Karşılaştırılması

Şekil 3 incelendiğinde de görüldüğü gibi ilköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluk ölçeğinin görsel öğelerin tasarımı bölümüne göre karşılaştırılması sonucu MEB yayınları diğer yayınevlerinden daha yüksek bir uygunluk oranına sahiptir. En düşük uygunluk oranı ise Okyay yayınlarına aittir.

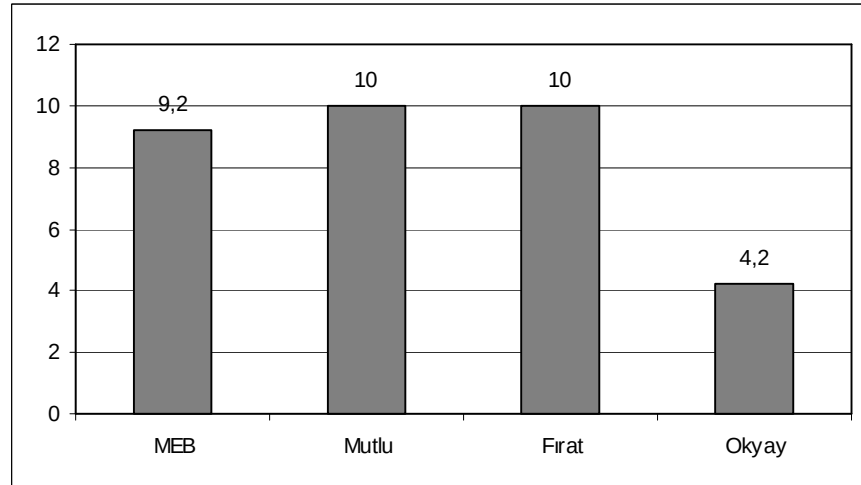
Şekil 4. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğinin Sayfa Tasarımı Bölümüne Göre Karşılaştırılması

Şekil 4 göz önüne alındığında ilköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluk ölçeğinin sayfa tasarımı bölümüne göre karşılaştırılması yapılmıştır. Karşılaştırma sonucunda MEB yayınları diğer yayınevlerinden metin tasarımı bölümünde daha yüksek bir uygunluk oranına sahiptir. Bunu sırayla Mutlu Fırat ve Okyay yayınevleri izlemektedir.

Şekil 5. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğinin Kapak Tasarımı Bölümüne Göre Karşılaştırılması

Şekil 5 'te de görüldüğü gibi kapak tasarımı açısından MEB ve Fırat yayınevleri en yüksek oranla tamamen uygun, Mutlu ve Okyay yayınevleri daha az düzeyde uygundur.

Şekil 6. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluk Ölçeğinin Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri Bölümüne Göre Karşılaştırılması

Şekil 6'da görüldüğü gibi üretime yönelik dış yapı özelliklerinde Mutlu ve Fırat yayınları en yüksek oranla tamamen uygundur. Bunları MEB yayınları izlemektedir. Okyay yayınları ise diğer yayınevlerine göre belirgin bir farkla daha düşük seviyede uygundur.

4.3. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının İçerik Analiz Ölçeğine Göre Değerlendirmeleri

İlköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının içerik analizinde aşağıdaki sonuçlar çıkmıştır.

Tablo 6. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının İçerik Analiz Ölçeğine Göre Aldığı Puanların Dağılımı

YAYINEVİ	PUAN
Milli Eğitim Yayınları	52
Mutlu Yayınevi	51
Fırat Yayınevi	53
Okyay Yayınevi	38

Tablo 7. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının İçerik Analiz Ölçeğine Göre Aldığı Puanların Ölçek Üzerinden Dağılımı

YAYINEVİ	PUAN
Milli Eğitim Yayınları	8,4
Mutlu Yayınevi	8,2
Fırat Yayınevi	8,5
Okyay Yayınevi	6,1

4.4. İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının İçerik Analiz Ölçeğine Göre Karşılaştırılması

Tablo 7’de görüldüğü gibi, içerik açısından Fırat Yayınevi 8,5 oranla tamamen uygun, Milli Eğitim Yayınları 8,4 oranla tamamen uygun, Mutlu Yayınevi 8,2 oranla tamamen uygun ve Okyay Yayınevi 6,1 puanla oldukça uygundur. Oranlara bakıldığında MEB, Fırat ve Mutlu yayınevleri arasında belirgin bir fark görülmemekle beraber Okyay yayınevinin diğerlerine göre daha düşük bir orana sahip olduğu açıktır.

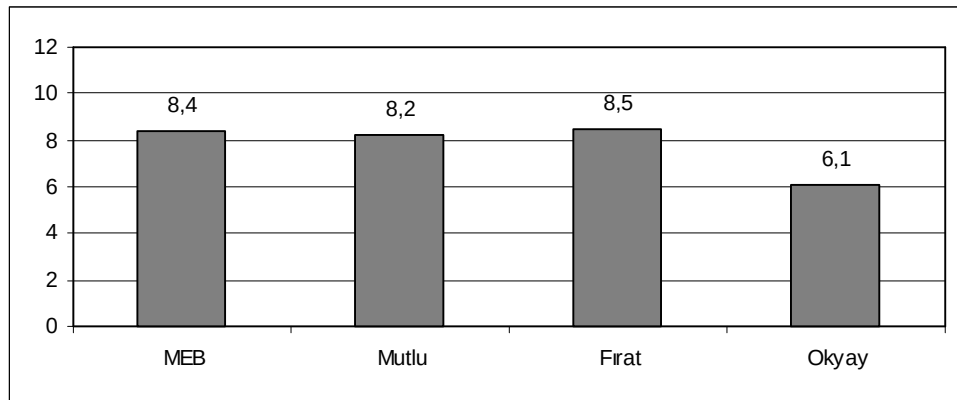
İçerik Analiz Ölçeğine göre Fırat yayınevinin “Her ünitenin giriş bölümünde o ünitenin hedef ve hedef davranışları verilmiştir”, “Kitapta öğrencilerin konular arasında bağ kurmalarını sağlayacak tekrar bölümleri vardır” ve “Her ünitenin sonunda özet verilmektedir” ilkelerine tamamen uymadığı, “Kitapta konuların işlenişinde bu konularla diğer derslerin konuları arasında ilişki kurulmuştur”, “Konuların işlenişinde öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmıştır” ve “Kitapta geçen kavramların ve becerilerin farklı disiplinlerdeki kullanımına ilişkin örnekler verilmiştir” ilkelerine kısmen uymadığı belirlenmiştir.

MEB yayınlarının “Her ünitenin giriş bölümünde o ünitenin hedef ve hedef davranışları verilmiştir”, “Kitapta öğrencilerin konular arasında bağ kurmalarını sağlayacak tekrar bölümleri vardır” ve “Her ünitenin sonunda özet verilmektedir” ilkelerine tamamen uymadığı, “Ünite sayısı yıllık ders saati ile orantılıdır”, “Kitapta konuların işlenişinde bu konularla diğer derslerin konuları arasında ilişki kurulmuştur”, “Konuların işlenişinde öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmıştır” ve “Kitapta geçen kavramların ve becerilerin farklı disiplinlerdeki kullanımına ilişkin örnekler verilmiştir” ilkelerine kısmen uymadığı belirlenmiştir.

Mutlu yayınlarının “Her ünitenin giriş bölümünde o ünitenin hedef ve hedef davranışları verilmiştir”, “Kitapta konuların işlenişinde bu konularla diğer derslerin konuları arasında ilişki kurulmuştur”, “Kitapta geçen kavramların ve becerilerin farklı disiplinlerdeki kullanımına ilişkin örnekler verilmiştir”, “Kitapta öğrencilerin konular arasında bağ kurmalarını sağlayacak tekrar bölümleri vardır” ve “Her ünitenin sonunda özet verilmektedir” ilkelerine tamamen

uymadığı, “Kitapta yeni bir kavram ele alınırken daha önceki kavramlarla ilişki kurulmuştur” ilkesine kısmen uymadığı belirlenmiştir.

Okyay yayınlarının “Kitapta yer alan konular uygun olarak sıralanmış ve basamaklandırılmıştır”, “Her ünitenin giriş bölümünde o ünitenin hedef ve hedef davranışları verilmiştir”, “Kitapta konuların işlenişinde bu konularla diğer derslerin konuları arasında ilişki kurulmuştur”, “Kitapta geçen kavramların ve becerilerin farklı disiplinlerdeki kullanımına ilişkin örnekler verilmiştir”, “Kitapta öğrencilerin konular arasında bağ kurmalarını sağlayacak tekrar bölümleri vardır”, “Her ünitenin sonunda özet verilmektedir” ve “Kitap genel olarak değerlendirildiğinde öğrencinin derse motivasyonunu sağlayacak niteliktedir” ilkelerine tamamen uymadığı, “Kitabın içeriği, ilköğretim okulu programında (Bilgisayar Dersi Programında) öngörülen hedef ve hedef davranışları kazandırabilecek niteliktedir”, “Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları dikkate alınmıştır”, “Konuların işlenişinde öğrencilerin ilgileri dikkate alınmıştır”, “Konuların işlenişinde öğrencilerin yetenekleri dikkate alınmıştır”, “Konuların işlenişinde öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınmıştır”, “Konuların işlenişinde öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmıştır”, “Konuların işlenişinde izlenen yöntem, etkili bir öğretim süreci için uygundur”, “Kitapta yeni bir kavram ele alınırken daha önceki kavramlarla ilişki kurulmuştur”, “Kitaptaki resim, çizim ve şemalar öğretim seviyesine uygun ve tutarlıdır”, “Kitaptaki resim, çizim ve şemalar öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun ve tutarlıdır” ilkelerine ise kısmen uymadığı belirlenmiştir.

Şekil 7: İlköğretim Sekizinci Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının İçerik Analiz Ölçeğine Göre Aldığı Puanların Karşılaştırılması

Şekil 7'de de görüldüğü gibi Fırat yayınları 8,5 oranla en yüksek uygunluk oranına sahiptir. Onu sırayla MEB, Mutlu ve Okay yayınları izlemektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularından ve elde edilen sonuçlara ve geliştirilen önerilere yer verilmiştir. Sonuçlar ve öneriler maddeler halinde sunulmuştur.

5.1. Sonuçlar

1. Görsel Tasarım İlkeleri Ölçeğinin metin tasarımı bölümünün Tipografik Özellikler alanında Mutlu yayınları 9,4 oranla en yüksek puanı almıştır. Diğer yayınevleri de 8,8 oranla tamamen uygundur.

2. Görsel Tasarım İlkeleri Ölçeğinin Metin tasarımı bölümünün Metin Örgütleyicileri alanında Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 10 oranla tamamen uygun, Mutlu yayınları 7,9 oranla oldukça uygun, Fırat yayınları 8,6 oranla tamamen uygun ve Okyay yayınları 7,8 oranla oldukça uygun bulunmuştur.

3. Görsel Tasarım İlkeleri Ölçeğinin Görsel öğelerin tasarımında, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 10 oranla tamamen uygun, Mutlu yayınları 8,3 oranla tamamen uygun, Fırat yayınları 7,5 oranla oldukça uygun ve Okyay yayınları 5,8 oranla orta düzeyde uygun bulunmuştur. Bu bölümde en düşük oranı Okyay yayıncılık almıştır. Okyay yayınevinin görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcı olması ve görsel öğelerde öğrenci düzeyine uyulması ilkelerine uymadığı belirlenmiştir.

4. Görsel Tasarım İlkeleri Ölçeğinin Sayfa tasarımında, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 9,4 oranla tamamen uygun, Mutlu yayınları 8,8 oranla tamamen uygun, Fırat yayınları 6,9 oranla oldukça uygun ve Okyay yayınları 6,3 oranla oldukça uygun bulunmuştur. Bu bölümde en düşük oranı Okyay yayıncılık almıştır. Okyay yayınevinin görsel öğelerin okuma akışını engellememesi, Görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareketin sağlanması ve boşlukların etkili kullanılması ilkelerine uymadığı belirlenmiştir.

5. Görsel Tasarım İlkeleri Ölçeğinin Kapak tasarımında, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 10 oranla tamamen uygun, Mutlu yayınları 6,7 oranla oldukça uygun, Fırat yayınları 10 oranla tamamen uygun ve Okyay yayınları 6,6 oranla oldukça uygun bulunmuştur. Bu bölümde en düşük oranı Okyay yayıncılık almıştır.

6. Üretime yönelik dış yapı özelliklerinde , Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 9,2 oranla tamamen uygun, Mutlu yayınları 10 oranla tamamen uygun, Fırat yayınları 10 oranla tamamen uygun ve Okyay yayınları 4,2 oranla orta düzeyde uygun bulunmuştur. Bu bölümde en düşük oranı Okyay yayıncılık almıştır. Okyay yayınevinin kitabın kağıt kalitesine ve kullanımına dikkat edilmesi, baskının net, düzgün ve temiz yapılması, kağıdın doku yönüne dikkat edilmesi ilkelerine uymadığı belirlenmiştir.

7. İçerik Analizi açısından Fırat Yayınevi 8,5 oranla tamamen uygun, Milli Eğitim Yayınları 8,4 oranla tamamen uygun, Mutlu Yayınevi 8,2 oranla tamamen uygun ve Okyay Yayınevi 6,1 puanla oldukça uygundur. Oranlara bakıldığında MEB, Fırat ve Mutlu yayınevleri arasında belirgin bir fark görülmemekle beraber Okyay yayınevinin diğerlerine göre daha düşük bir orana sahip olduğu açıktır. Okyay yayınevinin kitapta yer alan konular uygun olarak sıralanmış ve basamaklandırılmıştır, her ünitenin giriş bölümünde o ünitenin hedef ve hedef davranışları verilmiştir, kitapta konuların işlenişinde bu konularla diğer derslerin konuları arasında ilişki kurulmuştur, kitapta geçen kavramların ve becerilerin farklı disiplinlerdeki kullanımına ilişkin örnekler verilmiştir, kitapta öğrencilerin konular arasında bağ kurmalarını sağlayacak tekrar bölümleri vardır, her ünitenin sonunda özet verilmektedir, kitaptaki bilgi ve becerilerin kazandırılması için verilen örnek ve resimlerde cinsiyet rolleri bakımından eşitlik vardır ilkelerine uymadığı belirlenmiştir.

5.2. Öneriler

Aşağıda ilköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi ve içerik analizinin yapılması konulu araştırmanın sonuçları doğrultusunda geliştirilen öneriler sunulmuştur.

1- Ders kitaplarının görsel açıdan zenginleştirilmesi ve kitapların görselliğine önem verilmesi gereklidir. Kitapların görselliği öğrencileri cezbedici ve motive edici öğelerle zenginleştirilmelidir. Ders kitapları kuru anlatımdan kurtarılmalıdır.

2- Ders kitaplarında her ünitenin giriş bölümünde o ünitenin hedef ve hedef davranışlarına yer verilmelidir.

3- Ders kitaplarında kitapta konuların işlenişinde bu konularla diğer derslerin konuları arasında ilişki kurulmalıdır.

4- Kitaplarda öğrencilerin konular arasında bağ kurmalarını sağlayacak tekrar bölümlerine yer verilmelidir.

5- Her ünitenin sonunda özet verilmelidir.

6- Mevcut Bilgisayar ders kitapları gözden geçirilmeli ve görsel tasarım ilkelerine uygun olarak öğretmen ve öğrencilerin kullanımına sunulmalıdır.

7- Diğer branşlardaki ders kitaplarına dönük araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ağdemir, S. (1996), Ders Kitaplarının Tasarım, İçerik ve Üretim Uygulamaları-I, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, c.217, ss.9-13.
- Alkan, C. (1979), *Eğitim Ortamları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Alkan, C. (1981), *Açık Üniversite*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Alkan, C. (1984), *Eğitim Teknolojisi*, Ankara: Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Alkan, C. (1995), *Eğitim Teknolojisi*, Ankara: Atilla Kitabevi.
- Alpan, G.B. (2004), "Ders Kitaplarındaki Grafik Tasarımın Öğrenci Başarısına ve Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi", *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aypay, A. (1995), "Açık Öğretim Lisesi Uygulaması (Gap Bölgesinde Bir İl Örneği)". *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Arık, A. (1992), Psikolojide Bilimsel Yöntem. İstanbul: İ.Ü. Basımevi ve Film Merkezi Yayın No. 3708, Fakülte Yayın No. 3253.
- Aslier, M. (1985), *Grafik Sanatlar Tarihi-Yazı Tarihi*, 1.Bölüm, D.T.G. M.Y.O. Yayınları, İstanbul.
- Bayrakçı, M. (2005), "Ders Kitapları Konusu ve İlköğretimde Ücretsiz Ders Dağıtımı Projesi", *Milli Eğitim Dergisi*, 165.
- Coşkun, H. (1996), "Eğitim Teknolojisi ve Kültürlerarası Eğitim Bağlamında İlköğretim İkinci Sınıf Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının İçerik Sorunları", *Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu*, Ankara.
- Coşkun, O. (2002), "Polis Eğitim Kurumlarında Okutulan İnkılâp Tarihi Ders Kitaplarının İçerik Analizi", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çırpan, F. (2004), "İlköğretim Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Öğretim Programının Hedeflerine ve Ders Kitabı Özelliklerine Uygunluk Bakımından Değerlendirilmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü , Ankara.
- Demirel, Ö. (1999), *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*, Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Demirel, Ö. ve Kiroğlu, K. (2005), *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Pagem A Yayınları, Ankara.
- Duman, T., Karakaya, N., Çakmak, M., Eray M. Ve Özkan, M. (2001), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu-Matematik 1-8*, L. Küçükahmet (ed.), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Erdoğan, F. (1999), "Türkiye'de 1996-1998 Yıllarında Yayımlanmış Telif Çocuk Kitaplarının İçerik Analizi", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul.
- Ergin, A., Gözütok, D. (1996), "İlköğretim Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi", Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders kitapları Sempozyumu, Ankara
- Erkmen, N. (1995), "Çağdaş Bir Ders Kitabı Nasıl Olmalı? Ders Kitabını Mükemmel Yapan Nitelikler", İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu, Ankara, Bizim Büro Basımevi.
- Esirgemez, M. (1995), "İlkokul Matematik Ders Kitaplarının Öğrenmeyi Sağlamadaki Katkıları Yönünden Öğretmen Görüşleri", Hacettepe Üniversitesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Gevrekçi, M. (2001), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Yabancı Dil 4-8*, Küçükahmet, Leyla (Ed.), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gökdağ, D.(1986), *Uzak Öğretimde Basılı Materyaller*. Anadolu Üniversitesi Yayınları. No:17. Eskişehir.
- Gürkan,T. ve Gökçe, E. (1999), *Türkiye'de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim*. Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Gürkan,T. ve Gökçe, E. (2000), "İlköğretim İlkokuma-Yazma Kitaplarının İncelenmesi", S.Sever (Ed.). 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları (51-66). A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları No:1, Ankara.
- Kabapınar, F. (2001), "İşlevleri ve Kavramsal Anlamaya Katkıları Açısından Türk ve İngiliz Fen Ders Kitaplarındaki Görsel Öğeler", Yeni Binyılın Başında Türkiye'de Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu, Bildiriler, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

- Karasar, N., (1998), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Kaya, Z. (1997), "Ders Kitabı Seçimi", IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri 2, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 51, s.261-270.
- Kaya, Z. (2002), *Uzaktan Eğitim*, Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Keleş, A.(2001), "Lise Fizik Ders Kitaplarını Değerlendirmesi", Karadeniz Teknik Üniversitesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Trabzon.
- Keser, H. (2001), *Öğretim Teknolojilerine Uygun Materyal Geliştirme ve Kullanımı*. Öğretim Teknolojileri ve Kullanımı Kursu Ders Notları, Emniyet Genel Müdürlüğü Eğitim Serisi 20, Ankara. 71-101.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2005), *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Kula, O.B. (1988), "Ders Kitabının Yapımında Gözetilen Bilim, Kuramsal ve Didaktik Çerçeve", *Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi 2, 1(2)*: 97-107.
- Küçükahmet, L. (2002), *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Lester, J.H. ve Cheek; Jr.,E.H. (1997 Dec /1998 Jan.), The Real Expts Address Textbook Issues. *Journal Of Adolescent & Adult Literacy* 41, (4) 282-291.
- Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, Eylül 1998, 2549.
- Orhan, F., (1999), Bilgisayar Okur-Yazarlığı Hangi Yaşta \ Nasıl?, Ankara BTIE'99 S: 71-75.
- Ornstein, A.C: Hunkins. F. (1993), Curriculum Foundation, *Principles and Issues*, Second Edition, Allyn and Bacon, Amerika.
- Özer, B. (1993). *Öğretmen Davranışlarının Uzaktan Eğitim Yaklaşımıyla Kazandırılması*. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları No:36, Eskişehir. Resmi Gazete. 17 Mart 2004, Sayı: 25405.
- Petterson and Others. (1991), " The Use of Verbo-Visual Information Teaching of Geography-Views from Teachers", The 23tr Annual Conference of the International Visual Literacy Assocation, Washington,
- Reiser, R. A. & Ely, D. P. (1997), The Field of Educational Technology as Reflected through Its Definitions, *Educational Technology Research and Development*, 45 (3), 63-72.

- Şahin, A.(2001), "Liselerde Okutulmakta Olan Lise 1. Sınıf Matematik Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi", Hacettepe Üniversitesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Şimşek, G. (2001), Lise III. Sınıf Matematik Ders Kitaplarının ve Derslerinin Öğrenmeyi Sağlamadaki Katkıları Yönünden Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri, *Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Taymaz, H.(1978), *Hizmetiçi Eğitim*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.
- T.C. M.E.B. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Müfredat Programı, 1998. *Tebliğler Dergisi*, sayı:2492, sayfa:1030, 1993.
- Tertemiz, Neşe et al. (2001), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu Sosyal Bilgiler 4-8*, Küçükahmet, Leyla (ed.), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tekelioğlu, M. (1993, "Bilgisayar Okur-Yazarlığı", *PC World Türkiye*, Sayı:25 S:18-19.
- Teker, N. (1996), *Uzaktan Eğitim* (Açık Öğretim Lisesi Örneği). Ankara.
- Toprak, T. (1993), İlkokul Ders Kitaplarının Öğretim Programlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi (Adana İlinde Bir Araştırma). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TOR, H. (2003), "İlköğretim Öğrencilerinin Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma", The Turkish Online Journal of Educational Technology JOJET, January 2004 Volume 3. Issue1. Article16.
- Variş, F. (1998), *Eğitimde Program Geliştirme: Teoriler-Teknikler*. Alkım Yayınları, Ankara.
- Waldman, M. (1995), Der Einflu(3 Von Lesebüchern, yer aldığı eser; Lernen in Deutschland, sayı 2, Schneider Verlag, Baltsmannsweiler.
- Wellington, J. (2001), School Textbooks and Reading In Science:Looking Back and Looking Forward, *School Science Review*, 82, 300.
- YALIN, H. İ.(1996), "Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi", 6. *Milli Eğitim Sempozyumu*, 4-5 Ekim 1996, Kütahya.
- YALIN, H. İ. (1996), "Ders Kitapları Tasarımı", *Millî Eğitim*, S. 132, s. 61-65.

- YALIN, H. İ. (2001), *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Nobel Yayıncılık. Genişletilmiş 4. Baskı Ankara.
- YÖK/ Dünya Bankası, MEGP Doktora Bursiyerleri Tez Özetleri, YÖK/ Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara, 1999.

EKLER

EK 1. GÖRSEL TASARIM İLKELERİNE UYGUNLUK ÖLÇEĞİ

A) Metin tasarımı (Tipografik özellikler, metin örgütleyiciler)

a) Tipografik özellikler:

1- Yazı boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu (İlköğretim birinci sınıflar için 20-24 punto, ikinci sınıflar için 18 punto, üçüncü sınıflar için 14 punto, dördüncü sınıflar için 12, beşinci sınıflar için 11, daha üst sınıflar için 10 punto büyüklüğünde yazı kullanılması):

Evet

Kısmen

Hayır

2- Yazı karakterinin okunabilirliği (Genelde başlıklarda ve ilköğretim düzeyindeki öğrenciler için metin içinde tırnaksız (şerifsiz), yalın küçük harf karakterinin kullanılması):

Evet

Kısmen

Hayır

3- Yazı renginin yada ton değerinin etkili kullanılması (Okunabilirlik açısından yazının zemin rengi ile çok fazla zıtlık oluşturmaması. Örneğin seçilen yazı karakterlerine bağlı olarak beyaz zemin üzerindeki yazının %80 siyah kullanılması):

Evet

Kısmen

Hayır

4- Satırlar arası yatay yada dikey boşluğun dengeli kullanılması (Dikey boşluk olarak satır aralarının normal (1,5) olması ve başlıklar, paragraflar arasındaki boşlukların ise tutarlı biçimde aşamalı (hiyerarşik) kullanılması. Gerektiğinde metin düzenlemede sağa yada sola dayalı bloklama yöntemi kullanılarak gözü rahatlatıcı yatay boşlukların oluşturulması):

Evet

Kısmen

Hayır

5- Dikkat odaklayıcı sözcük yada sözcüklerin etkili tasarlanması (Koyu, italik, renkli, yazı çeşitlerinin bütünlüğü bozmayacak biçimde çarpıcı tasarlanmış olması, metin içinde olumsuzluk bildiren sözcükler dışında altını çizmek ve büyük harf kullanılmaması):

Evet

Kısmen

Hayır

6- Satır uzunluğunun okunabilir ölçülerde olması (En çok 18-24 cm yada 8-12 sözcük arasında olması):

Evet

Kısmen

Hayır

7- Sözcükler arası boşlukların dengeli olması (Tutarsız boşluklar nedeni ile okumayı kesintiye uğratmaması için otomatik olarak tam bloklama kullanılmaması, diğer bir deyişle yanlardan bloklama kullanılmaması):

Evet

Kısmen

Hayır

8- Harflerin arasındaki boşlukların dengeli olması (Harflerin iç boşluklarının ve sözcük içindeki boşlukların optik olarak düzenlenmesi (harflerin karakterlerine göre dizilmesi) ve harflerin içlerinin kapanmaması için çok kalın harf karakteri kullanılmaması):

Evet

Kısmen

Hayır

9- Metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilmesi (Görsel ve anlam bütünlüğü açısından paragraftaki son satırın diğer sayfanın başına ve ilk satırın sayfa sonuna gelmemesine özen gösterilmesi):

Evet

Kısmen

Hayır

b) Metin Örgütleyicileri;

10- Başlıkların etkili düzenlenmesi (Başlıkların olabildiğince kısa olması, uzun alt başlıklarda küçük harf kullanılması. Ana, alt ve yan başlıkların farklı karakterlerde ve harf boylarının aşamalı düzenlenmesi (ör: bölüm başlığının 22 punto, alt ve yan başların ise metin başlığından 1-2 punto küçük olması gibi):

Evet

Kısmen

Hayır

11- İçindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmesi (Sayfa tasarımı biçimine, metinde kullanılan başlık sistemine ve içeriği tanıtmaya uygun olarak rahat okunabilir biçimde düzenlenmesi):

Evet Kısım Hayır

12- İçindekiler listesinin dikkat çeken biçimde düzenlenmesi (Gerektiğinde tanıtım amacına hizmet edici resim, şema, grafik etkiler kullanılarak öğrencinin ilgisine sunulması):

Evet Kısım Hayır

13- Kutuların amaca kısmen uygun kullanılması (Süs amaçlı gereksiz çerçeveler biçiminde kullanılmaması, gerekirse metinden ayrı olarak dikkat çekmesi istenen özet, soru, senaryo gibi etkinliklerde sayfa tasarımına uygun olarak kullanılması):

Evet Kısım Hayır

14- Her bölüm için ilgili başlık listesinin hazırlanması (Bölüm başında ana ve alt başlıkların içerik hedeflerine ve sayfa tasarım biçimine uygun olarak yer alması):

Evet Kısım Hayır

15- Sözlük düzenlemesinin yapılması (Bilinmeyen sözcükler ve teknik terimler için kitap sonunda bir sözlüğe yer verilmesi):

Evet Kısım Hayır

16- Kaynakça düzenlemesinin yapılması (Metin içinde kullanılan kaynaklara kaynakçada yazım kurallarına ve öğrenci düzeyine dikkat edilerek yer verilmesi):

Evet Kısım Hayır

B) Görsel Öğelerin Tasarımı

17- Görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunmaları (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin metin içeriğine uygun, yaratıcı, yönlendirici, düşündürücü, mesajı özetleyici ve bilgilendirici biçimde tasarlanmaları):

Evet

Kısmen

Hayır

18- Görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcı olması (Resimleme, fotoğraf, şema, vb. görsel öğelerin öğrencinin imgelem gücünü harekete geçirici, onlarda heyecan duygusunu uyandırıcı ve estetik beğenilerini güçlendirici biçimde tasarlanmış olması):

Evet

Kısmen

Hayır

19- Resimlemelerde desenin sağlam olması (Resimlemelerde kullanılan figürlerin hareketlerine dikkat edilerek sağlam çizilmiş olması, örneğin oturan bir figürün izleyende o duyguyu uyandırması):

Evet

Kısmen

Hayır

20- Tasarımda yalınlık ve basitlik ilkesine uyulması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğeleri oluşturan biçimlerin ne tam gerçekçi ne de tam soyut olması. Yalın anlaşılır ve mesajın gerektirdiği kadar detay kullanılması):

Evet

Kısmen

Hayır

21- Görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması (Bir görsel öğeye bakarken göz hareketlerinin daha çok sol üst köşede odaklandığı bulgusundan hareketle içerik elveriyorsa vurgulanması gereken öğelerin sol üst köşeye yerleştirilmesine dikkat edilmesi):

Evet

Kısmen

Hayır

22- Görsel öğelerde öğrenci düzeyine uyulması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğelerin öğrencilerin yaşantılarına, onların somut deneyimlerine uygun olması):

Evet

Kısmen

Hayır

23- Görsel öğelerin renkli olması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğelerin özellikle ilköğretim birinci devrede renkli olması fakat çok sayıda renk kullanılmaması):

Evet

Kısmen

Hayır

24- Tasarımda bütünlük ilkesine uyulması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğelerin içindeki tüm elemanların bir konu ile ilgili olarak bütünlük içinde düzenlenmiş olması):

Evet

Kısmen

Hayır

25- Çizginin amaca uygun kullanılması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğeleri tasarlamada kullanılan çizginin (iskeletin) genellikle yön duygusu için kullanılması. Özel olarak ise örneğin, eğik, kıvrımlı çizgilerin hareket duygusu için; yatay çizgilerin gerginlik için ; dikey çizgilerin ise kesinlik ve yönerge ifadesi için kullanılması):

Evet

Kısmen

Hayır

26- Tasarımda denge ilkesine uyulması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğeleri tasarlamada kullanılan elemanların dengeli bir biçimde yerleştirilmiş olması, simetrik dengeyi kullanmaktan kaçınılması, hareket ve dikkat çekme özelliği açısından asimetric dengenin kullanılması. Boşluk doluluk oranına dikkat edilmesi):

Evet

Kısmen

Hayır

27-Rengin amaca uygun kullanılması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğelerde yer alan obje ve figürlerin renklerinin, önemli bilgi ve ayrıntılara ışık tutacak, benzerlik ve farklılıklara işaret edecek, estetik duygu uyandıracak biçimde kullanılması):

Evet

Kısmen

Hayır

28- Görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun kullanılması (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğelerin içeriği ayrıntı gerektiriyorsa boyutların büyük ve geniş tutulması):

Evet

Kısmen

Hayır

C) Sayfa Tasarımı

29- Belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlanması (Tasarımda tüm sayfalarda ve kitabın bütününde sayfa düzeni, yazı karakteri, satır boşluğu, kenar boşluk ayarları vb. tipografik öğelerde ve görsel öğelerde birbiriyle uyumlu (estetik kaygıyla ve özgün bir biçim anlayışıyla) bir bütünlük ve devamlılık oluşturma):

Evet

Kısmen

Hayır

30- Görsel öğelerin okuma akışını engellememesi (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin okuma akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmesi. Başlığın altına ve metnin ortasına paragraf arasına yerleştirilmemesi, metin ile görsel öğeler arasında 4 mm dolaylarında hayli bir çerçevenin bırakılması):

Evet

Kısmen

Hayır

31- Görsel öğelere yeterince yer verilmesi (Öğrencinin imgesel düşünmesi açısından resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelere sayfa tasarımında öğrenci düzeyine göre yeterince yer verilmesi):

Evet

Kısmen

Hayır

32- Görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareketin sağlanması (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin yerleştirilmesinde monotonluktan uzak durulması. Devamlı çerçeve içine alınmaması, hep aynı yerlere yerleştirilmemesi, hep aynı büyüklükte olmaması vb.):

Evet

Kısmen

Hayır

33- Görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alması (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin ilgili metnin hemen yanında üstünde veya altında yer alması):

Evet Kismen Hayır

34- Boşlukların etkili kullanılması (Sayfa düzenlemede öğrencinin zihnini karıştıracak, sıkışık ve kalabalık etkiden uzak durulması):

Evet Kismen Hayır

35- Karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi (Karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesi):

Evet Kismen Hayır

36- Sayfa numarasının ayrı bir tasarım öğesi olarak düzenlenmesi (Sayfa numarasının metinden bağımsız olarak tasarlanması):

Evet Kismen Hayır

D) Kapak Tasarımı

37- İçerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olması (Kapak tasarımının içerik ve sayfa tasarımı ile biçim anlayışı bakımından tutarlı olması):

Evet Kismen Hayır

38- Sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazılması:

Evet Kismen Hayır

39- Kapak bilgilerine dikkat edilmesi (Kitabın kapağında ve sırtında yayın evi, yazar, kitap adı ve öğrenci sınıf düzeyinin yazılmış olması. İç kapakta ise kapak bilgileri dışında kapak, sayfa tasarımcısı ve resimleyenini yani tasarımcının adlarının bulunması):

Evet Kismen Hayır

40- Yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesi (Karmaşık bir etki yaratmaması için kapakta çok çeşitli yazı karakterlerinin kullanılmaması)

Evet

Kısmen

Hayır

41- Ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlanması (Kapağın ön, arka, ve sırt kısmının birlikte bir bütünlük içinde, birbirleriyle ilişkili ve tutarlı olarak düzenlenmesi):

Evet

Kısmen

Hayır

42- Kapağın estetik ve albenili hazırlanması (Kapak tasarımında kullanılan görsel öğelerin, yazıların ve diğer elemanların düzenlenmesinde estetik ve ilgi çekici, özgün bir biçim anlayışını yansıtması):

Evet

Kısmen

Hayır

E) Üretime yönelik dış yapı özellikleri

43- Kitap boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu (Ders kitabı boyutlarının ilköğretim birinci devre 1, 2, ve 3. sınıflar için (büyük boy) A4 boyutlarının, diğer düzeyler için A5 ve B5 boyutlarının kullanılması):

Evet

Kısmen

Hayır

44- Kitap kapağının dayanıklı ve sağlam olması (Kitap kapaklarının mukavva cilt veya kalın bristol (220-280 gr/m²) kartondan yapılmış olması, üzerine lak veya selefon kaplanmış olması):

Evet

Kısmen

Hayır

45- Kitabın kağıt kalitesine ve kullanımına dikkat edilmesi (Kitabın 90gr/m²'lik birinci hamur veya mat kuşe kağıda basılması, kat izi, buruşukluk, çapak gibi kesim ve katlama hatalarının bulunmaması):

Evet

Kısmen

Hayır

46- Kitap cildinin dayanıklı ve sağlam olması (Kitap ciltlemesinin sağlamlık ve sayfaların kolay çevrilebilmesi açısından sırttan dikişle yapılmış olması veya amerikan tutkalı ile yapıştırılmış olması, tel zimba kullanılmaması):

Evet

Kısmen

Hayır

47- Baskının net, düzgün ve temiz yapılması (Baskıların sayfanın arka yüzüne geçmemiş olması, kir, leke, vb. bulunmaması. Arka ve ön sayfalardaki satırların ve boşlukların ışığa tutulduklarında çakışmış olmaları. Fotoğraf ve resimlerin değer yitirmeden net basılmış olması):

Evet

Kısmen

Hayır

48- Kağıdın doku yönüne dikkat edilmesi (Kağıdın doku yönünün (kağıt suyunun) sayfanın kolay çevrilmesi için kitap sırtı ile aynı doğrultuda olması):

Evet

Kısmen

Hayır

EK 2. İÇERİK ANALİZİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

1. Kitapta verilen bilgiler bilimsel verilere uygun, sınanmış ve doğruluğu kanıtlanmış bilgilerdir.

Evet

Kısmen

Hayır

2. Kitapta yer alan konular uygun olarak sıralanmış ve basamaklandırılmıştır.

Evet

Kısmen

Hayır

3. Kitabın içeriği, ilköğretim okulu programında (Bilgisayar Dersi Programında) öngörülen hedef ve hedef davranışları kazandırabilecek niteliktedir.

Evet

Kısmen

Hayır

4. Ünite sayısı yıllık ders saati ile orantılıdır.

Evet

Kısmen

Hayır

5. Her ünitenin giriş bölümünde o ünitenin hedef ve hedef davranışları verilmiştir.

Evet

Kısmen

Hayır

6. Kitapta konuların işlenişinde bu konularla diğer derslerin konuları arasında ilişki kurulmuştur.

Evet

Kısmen

Hayır

7. Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları dikkate alınmıştır.

Evet

Kısmen

Hayır

8. Konuların işlenişinde öğrencilerin ilgileri dikkate alınmıştır.

Evet

Kısmen

Hayır

9. Konuların işlenişinde öğrencilerin yetenekleri dikkate alınmıştır.

Evet

Kısmen

Hayır

10. Konuların işlenişinde öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınmıştır.

Evet

Kısmen

Hayır

11. Konuların işlenişinde öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmıştır.

Evet Kısmen Hayır

12. Konuların işlenişinde yakından uzağa ilkesine uyulmuştur.

Evet Kısmen Hayır

13. Konuların işlenişinde kolaydan zora ilkesine uyulmuştur.

Evet Kısmen Hayır

14. Konuların işlenişinde bilinenden bilinmeyene ilkesine uyulmuştur.

Evet Kısmen Hayır

15. Konuların işlenişinde basitten karmaşığa ilkesine uyulmuştur.

Evet Kısmen Hayır

16. Konuların işlenişinde somuttan soyuta ilkesine uyulmuştur.

Evet Kısmen Hayır

17. Konuların işlenişinde izlenen yöntem, etkili bir öğretim süreci için uygundur.

Evet Kısmen Hayır

18. Kitapta yer alan konular gerçek yaşam ile yeterince bağlantılıdır.

Evet Kısmen Hayır

19. Kitapta yeni bir kavram ele alınırken daha önceki kavramlarla ilişki kurulmuştur.

Evet Kısmen Hayır

20. Birbirleriyle ilişkili kavramlar bir bütün halinde verilmiştir.

Evet Kısmen Hayır

21. Kitapta geçen kavramların ve becerilerin farklı disiplinlerdeki kullanımına ilişkin örnekler verilmiştir.

Evet Kısmen Hayır

22. Kitapta öğrencilere kazandırılacak bilgi ve beceriler için yeteri kadar örnek verilmiştir.

Evet Kısmen Hayır

23. Kitapta konular işlenirken öğrencilere öğrendiklerini günlük yaşama ve gerçek problem durumlarına uygulayabilmeleri için olanak verilmiştir.

Evet Kısmen Hayır

24. Kitapta öğrencilerin konular arasında bağ kurmalarını sağlayacak tekrar bölümleri vardır.

Evet Kısmen Hayır

25. Her ünitenin sonunda özet verilmektedir.

Evet Kısmen Hayır

26. Kitaptaki resim, çizim ve şemalar metnin içeriğine uygun ve tutarlıdır.

Evet Kısmen Hayır

27. Kitaptaki resim, çizim ve şemalar öğretim seviyesine uygun ve tutarlıdır.

Evet Kısmen Hayır

28. Kitaptaki resim, çizim ve şemalar ünitenin özelliklerine uygun ve tutarlıdır.

Evet Kısmen Hayır

29. Kitaptaki resim, çizim ve şemalar öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun ve tutarlıdır.

Evet Kısmen Hayır

30. Kitaptaki bilgi ve becerilerin kazandırılması için verilen örnek ve resimlerde cinsiyet rolleri bakımından eşitlik vardır.

Evet Kısmen Hayır

31. Kitap genel olarak değerlendirildiğinde öğrencinin derse motivasyonunu sağlayacak niteliktedir.

Evet Kısmen Hayır

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : N. Burcu YILDIRAN
Doğum Yeri ve Yılı : Sivas - 1982
E-posta Adresi : burcu2010@yahoo.com

Öğrenim Durumu:

2004 – 2007/ Yüksek Lisans: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı.
1999 – 2004 / Lisans :Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı.
1996 – 1999 / Lise :Mersin Fen Lisesi

İş Durumu:

2007 - ..... :Mersin Aydınlikevler İlköğretim Okulu Bilgisayar Öğretmeni
2004 – 2007 :Mersin Şevket Pozcu Lisesi, Bilgisayar Öğretmeni.
2004 – 2004 :Gülner Çok Programlı Lisesi, Bilgisayar Öğretmeni.